

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Andreas Mattsson

Aktiebolagets rättskapacitet under och efter upplösning

Examensarbete
20 poäng

Birgitta Nyström

Associationsrätt/Insolvensrätt

Våren 2005

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte, metod och material	5
1.3 Disposition	7
1.4 Avgränsningar	7
2 AKTIEBOLAGET SOM ASSOCIATION	9
2.1 Inledning	9
2.2 Aktiebolagets grundidé	9
2.3 Aktiebolagslagen under förändring	10
2.4 Rättskapacitet och partshabilitet för associationer i allmänhet	11
3 UPPKOMSTEN AV AKTIEBOLAGETS RÄTTSKAPACITET	13
3.1 Inledning	13
3.2 Förfarandet vid nybildning av aktiebolag	13
3.3 Aktiebolagets rättskapacitet innan registreringen	15
3.3.1 Styrelsens rätt att föra talan i mål rörande bolagsbildning	16
3.3.2 Avtal ingångna i bolagets namn före registreringen	16
3.4 Avslutande kommentarer	18
4 UPPLÖSNING AV AKTIEBOLAG	20
4.1 Inledning	20
4.2 Upplösning genom likvidation	21
4.2.1 Allmänt	21
4.2.2 Likvidationsgrunder	21
4.2.3 Likvidationsförfarandet	22
4.2.4 Aktiebolagets rättskapacitet under likvidationsförfarandet	23
4.2.5 Likvidationens avslutande och bolagets upplösning	24
4.3 Upplösning genom konkurs	25

4.3.1	Allmänt	25
4.3.2	Konkursgrunden	25
4.3.3	Konkursförfarandet	26
4.3.4	Aktiebolagets rättskapacitet under konkursförfarandet	27
4.3.5	Konkursens avslutande och bolagets upplösning	29
4.4	Avslutande kommentarer	30
5	UPPLÖSTA AKTIEBOLAGS RÄTTSKAPACITET	33
5.1	Inledning	33
5.2	Behovet av åtgärder efter upplösning	33
5.2.1	Fordringsanspråk för upplöst aktiebolag	34
5.2.2	Fordringsanspråk mot upplöst aktiebolag	34
5.2.3	Åtgärder som sammanhänger med aktiebolagets avveckling och upplösning	34
5.2.4	Målsägandetalan för upplöst aktiebolag	35
5.3	Mer om innebörden av aktiebolags upplösning	35
5.4	Aktiebolagets rättskapacitet efter upplösning genom likvidation	37
5.4.1	Lagreglerna	37
5.4.2	Rättspraxis	39
5.4.3	Doktrin	41
5.5	Aktiebolagets rättskapacitet efter upplösning genom konkurs	42
5.5.1	Lagreglerna	42
5.5.2	Rättspraxis	44
5.5.3	Doktrin	50
5.6	Avslutande kommentarer	52
5.6.1	Fordringsanspråk för upplösta aktiebolag	52
5.6.2	Fordringsanspråk mot upplösta aktiebolag	53
5.6.3	Åtgärder som sammanhänger med bolagets upplösning	54
5.6.4	Målsägandetalan för upplöst aktiebolag	56
6	SAMMANFATTANDE SLUTSATSER	58
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	62
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	64

Sammanfattning

Uppsatsen behandlar frågan om aktiebolags rättskapacitet under och efter upplösning. Ett aktiebolag blir en juridisk person med fullgod rättskapacitet när det registreras i aktiebolagsregistret. Rättskapaciteten innebär att bolaget kan inneha rättigheter och ådra sig förpliktelser samt vara part i rättegång. Aktiebolagets rättskapacitet består fram till den dag då bolaget upplöses. Ett aktiebolag upplöses huvudsakligen genom antingen ett likvidations- eller ett konkursförfarande. Under avvecklingsförfarandet kvarstår aktiebolaget men förlorar delvis sin rättskapacitet. I konkursfallet uppstår dessutom ett nytt rättssubjekt parallellt med bolaget i konkurs, nämligen ett konkursbo som företräds av en konkursförvaltare. I ett bolag som träder i likvidation tar en likvidator över bolaget. Både konkursförvaltarens och likvidatorns huvudsakliga uppgift är att avveckla bolaget, genom att realisera dess tillgångar och betala bolagets skulder.

När avvecklingen är genomförd och konkursen eller likvidationen avslutas anses aktiebolaget förlora sin rättskapacitet. Det är inte längre någon juridisk person. Förlusten av rättskapacitet är inte knuten till avregistrering i aktiebolaget utan är enbart en följd av att avvecklingsförfarandet avslutas. Trots att aktiebolaget är upplöst uppstår det i vissa fall behov för aktiebolaget att återuppstå efter upplösningen. Situationer då detta blir aktuellt är exempelvis om det efter upplösningen framkommer en tillgång i bolaget, vilken antingen bolagets ägare eller dess borgenärer vill tillgodogöra sig värdet av. Tillgången kan utgöras av ett tvistigt fordringsanspråk, för vilket det upplösta aktiebolaget vill väcka en rättslig talan för att få rätt till tillgången. Vidare kan någon efter aktiebolagets upplösning väcka talan mot det upplösta aktiebolaget. Det kan också tänkas att det upplösta aktiebolaget vilja väcka talan mot just det beslut som ledde fram till bolagets upplösning, dvs. likvidations- eller konkursbeslutet. I samtliga dessa fall måste bolaget återuppstå för att kunna vidta de aktuella åtgärderna.

Huvudregeln för dessa fall är att det upplösta aktiebolaget inte längre har rättskapacitet och således inte heller kan vidta åtgärder. Till denna huvudregel finns dock vissa undantag. Ett aktiebolag upplöst genom likvidation kan återuppstå genom att träda i efterföljande likvidation för nära nog alla tänkbara behov av åtgärder. Ett aktiebolag upplöst genom konkurs är dock hårdare begränsat. Är bolaget upplöst genom underskottskonkurs, och en tillgång framkommer efter upplösningen, kan bolaget återuppstå genom att träda i likvidation om någon vars rätt därav beröres ansöker om detta. Väcker en tredje man talan mot det upplösta aktiebolaget är det dock osäkert om det ska tillåtas att återuppstå i annat fall än om det är uppenbart att det finns tillgångar i bolaget som kan ersätta kraven. Vidare anses ett genom konkurs upplöst aktiebolag kunna återuppstå för åtgärder som sammanhänger med bolagets upplösning, i dessa fall till och med i egen regi. Sammanfattningsvis kan det konstateras att trots att huvudregeln är att

ett upplöst aktiebolag saknar rättskapacitet så finns det en mängd undantag som tillåter bolaget att återuppstå med därtill återupprättad rättskapacitet. Slutsatsen av detta är att en upplösning inte i alla fall behöver innebära ett definitivt slut för bolaget, eftersom ett bolag som träder i efterföljande likvidation, även om det är upplöst genom konkurs, alltid kan välja att återuppta verksamheten.

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslag (1975:1385)
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätt
KonkL	Konkurslag (1987:672)
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop	Proposition
PRV	Patent- och registreringsverket
RB	Rättegångsbalken
RR	Regeringsrätten
RÅ	Regeringsrättens årsbok
SCB	Statistiska Centralbyrån
SKM	Skattemyndigheten
SOU	Statens offentliga utredningar
VD	Verkställande direktör

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Ett aktiebolags rättskapacitet är sällan något som diskuteras, av den enkla anledningen att alla aktiva aktiebolag, förutom de som nyss bildats, äger rättskapacitet. Ett aktiebolag vinner sin rättskapacitet när det registreras i aktiebolagsregistret och kan då vara part i de avtal som ingås för verksamheten och föra rättslig talan i tvister som berör verksamheten. När ett aktiebolag väl vunnit sin rättskapacitet behåller det sin status som juridisk person med därtill följande rättskapacitet fram till den dag då det upplöses genom likvidation eller konkurs. När bolaget upplöses anses dock rättskapaciteten gå förlorad.

I de allra flesta fall är denna upplösning av permanent karaktär. I vissa fall kan det dock efter bolagets upplösning finnas behov för aktiebolaget att återigen bli aktivt för att vidta vissa åtgärder. Även om ett avvecklingsförfarande syftar till att avveckla alla bolagets förbindelser till det levande samhället, inträffar det inte sällan att det efter avvecklingen visar sig att någon form av förbindelse fortfarande finns kvar och kan göras gällande antingen av eller emot bolaget. Det kan t.ex. röra sig om en tillgång i form av ett fordringsanspråk som uppdagas först efter avvecklingen eller tvärtom, någon som vill göra gällande ett anspråk mot bolaget. Det kan vidare visa sig att en företrädare för bolaget vill föra talan mot just det beslut som ledde till bolagets upplösning, dvs. konkurs- eller likvidationsbeslutet. Följande problem, som jag kom i kontakt med vid ett sommarjobb på en advokatbyrå är ett illustrativt exempel på en situation där ett aktiebolag under och efter upplösning gör anspråk på att vidta rättsliga åtgärder trots upplösningen.

Ett större svenskt aktiebolag hade nyligen blivit försatt i konkurs. En tid innan konkursen hade bolaget väckt en skadeståndstalan mot tredje man på ett belopp om ungefär en halv miljon kronor gällande ett försäkringsanspråk. Grunderna för talan var emellertid mycket svaga och klientens utsikter att vinna processen var dåliga. Faktiskt så pass dåliga att konkursförvaltaren, som tog över konkursboet när klienten försattes i konkurs, avstod från sin lagstadgade rätt att ta över konkursgäldenärens talan.

Företrädarna för bolaget ifråga var emellertid övertygade om att de skulle nå framgång och insisterade därför på att driva processen vidare. Som ombud för klienten fick byrån, som jag då arbetade på, ett besvärligt problem att lösa. Precis som konkursförvaltaren var ombudet visserligen ganska säker på att klienten inte skulle nå framgång med sin skadeståndstalan och var därför benägna att avråda klienten från att driva processen vidare. Man insåg dock att det bästa råd man kunde ge klienten var att denne skulle försöka nå en förlikning med motparten om ett belopp som var lägre än motpartens

uppskattade slutliga rättegångskostnader. Eftersom klienten nu var försatt i konkurs skulle nämligen motparten, även om de vann processen, inte få ersättning för sina rättegångskostnader. Ersättningsanspråken skulle bara bli en oprioriterad fordran i konkursen som med största sannolikhet inte skulle sluta med någon utdelning. En förlikning om ett belopp som bara var marginellt lägre än rättegångskostnaderna var således ett bättre och billigare alternativ än att låta processen gå vidare, trots att de kunde vara tämligen säkra på att vinna processen. Det stod därför klart att motparten skulle vara mer eller mindre tvungen att acceptera ett sådant erbjudande om förlikning.

Ombudet var dock mycket tveksamt till att ge klienten råd som innebar att tvinga fram en för motparten oförmånlig förlikning. Det hela liknade utpressning och skulle troligtvis strida mot allt vad god advokatsed heter. Att underlåta att ge klienten detta råd eller att ge klienten ett annat, förmodligen sämre råd var emellertid inte heller ett alternativ, eftersom också det skulle vara ett brott mot en grundpelare i den goda advokatseden, nämligen att alltid ta tillvara klientens intressen.

Jag blev inblandad i ärendet för att göra en rättsutredning av vad som överhuvudtaget gäller för aktiebolag under och efter upplösning. Konkursen hade i det här skedet pågått en längre tid och skulle troligtvis avslutas vilken dag som helst. Om konkursen avslutades innan processen var avslutad fanns det anledning att tro att domstolen skulle avvisa klientens talan på grund av bristande rättskapacitet och partshabilitet. Ombudet såg detta som en utväg och ville veta vad som gällde.

När jag började gräva i problemet stod det tidigt klart att detta var ett oklart rättsområde. Även om huvudregeln är att ett upplöst aktiebolag anses sakna rättskapacitet har det i rättspraxis gjorts flera undantag till denna huvudregel, där domstolarna har tillåtit det upplösta aktiebolaget att föra talan trots upplösningen. Innan rättsutredningen stod färdig bestämde sig emellertid klienten frivilligt för att lägga ner sin talan. Byrån andades ut och jag fick andra uppgifter. Intresset för ett osäkert rättsområde var emellertid väckt och ämnet föreföll lämpligt att behandla i en examensuppsats.

1.2 Syfte, metod och material

Det övergripande syftet med uppsatsen är att utreda rättsläget kring aktiebolagets rättskapacitet under och efter upplösning. Utöver detta huvudsyfte kommer jag även att granska aktiebolagets rättskapacitet under bildningsförfarandet, med syftet att jämföra hur lagstiftaren har valt att hantera problemen med aktiebolagets rättskapacitet i de två motsatssituationerna. Uppsatsen kan brytas ner i följande mer precisa frågeställningar:

- Hur vinner ett aktiebolag sin rättskapacitet och vilken betydelse har rättskapaciteten för aktiebolaget?

- Hur kan ett aktiebolag förlora sin rättskapacitet?
- I vilken utsträckning äger ett aktiebolag rättskapacitet under avvecklingsförfarandet?
- Vilka situationer kan tänkas föranleda ett behov av återuppståndelse för aktiebolaget efter dess upplösning?
- I vilken utsträckning och i vilka situationer äger ett aktiebolag rättskapacitet efter att det har blivit upplöst?

Uppsatsen är genomförd enligt traditionell juridisk metod, vilket innefattar granskning av lagstiftning, förarbeten, rättsfall samt doktrin. Det bör framhållas att det aktuella problemet i allmänhet är mycket fåordigt behandlat i den juridiska litteraturen och även lagstiftaren har undvikit att angripa problemet på ett genomgripande och konsekvent vis. Däremot har de aktuella rättsfrågorna behandlats mycket ingående i en ansenlig mängd fall i både Högsta Domstolen och Regeringsrätten. Uppsatsen fokuserar därför i stor utsträckning på att redovisa och analysera rättspraxis.

Det bör dock redan nu påpekas att jag härvidlag har varit tvungen att göra vissa urval, eftersom svensk rättspraxis rörande upplösta aktiebolags rättskapacitet utgörs av ett mycket stort antal rättsfall från både Högsta Domstolen och Regeringsrätten. Till att börja med har jag fokuserat framför allt på rättsfall ifrån HD. Regeringsrättens praxis har förvisso haft stor betydelse för utvecklingen i skatteprocessen, men dock ingen reell betydelse för den generella rättsutvecklingen. Regeringsrättens praxis har därför i stor utsträckning lämnats därhän. Av HDs avgöranden har jag dessutom valt att begränsa mig till rättsfall från de senaste trettio åren. Man skulle kunna gå så långt tillbaka som till sekelskiftet för att hitta avgöranden som behandlar frågan om upplösta aktiebolags rättskapacitet, men eftersom dessa idag saknar praktisk betydelse, då HD under åren har reviderat sin ståndpunkt i frågan, har jag valt att fokusera på avgöranden med datumstämpel från 1970 eller senare. Trots denna avgränsning avseende tidsperiod är emellertid de rättsfall som behandlar upplösta aktiebolags rättskapacitet alltför många för att samtliga ska rymmas inom denna uppsats ramar. Jag har därför utelämnat de rättsfall som saknar relevans för rättsutvecklingen samt de rättsfall där HD i princip bara upprepar tidigare avgöranden.

Såsom nämndes i det föregående har de aktuella rättsfrågorna behandlats mycket sparsamt i den juridiska litteraturen. Den författare som har betytt mest på detta område är Bert Lehrberg, som 1990 utkom med en heltäckande avhandling av problemet med den mycket passande titeln *I aktiebolagens skymningsland*. Avhandlingen är flitigt citerad i uppsatsen, och har otvivelaktigt haft stort inflytande på uppsatsens innehåll. Det finns alltid risker med att studera rättsområden som behandlats av endast en eller ett fåtal inflytelserika personer. Jag vill dock framhålla att även om Lehrbergs verk har varit en stor inspiration till uppsatsen, är uppsatsens syfte enbart av deskriptiv natur och övriga rättskällor, då främst rättspraxis, av sådan stor omfattning att enskilda författares inflytande har mindre betydelse för de slutsatser som görs kring det gällande rättsläget. Ytterligare en författare som har gjort en ansats att utreda problemet på ett mer

ingående sätt är Stefan Lindskog med sitt verk *Aktiebolagslagen – 12:e och 13:e kapitlet*. Även denna bok citeras på ett flertal ställen i uppsatsen.

1.3 Disposition

Uppsatsen är indelad i sex avsnitt. Varje avsnitt utom det första avslutas med en kommentar där jag reflekterar över och analyserar det som har framkommit under avsnittet. Utöver dessa avslutande kommentarer gör uppsatsen dessutom anspråk på att i den löpande texten anlägga en kritisk och analytisk syn på problemet.

Kapitel två innefattar en översiktlig redogörelse för aktiebolaget som association och syftar främst till att ge en introduktion till de läsare som inte är associationsrättsligt bevandrade. Således behandlar jag därvid aktiebolagets grundstruktur, aktiebolagens regelverk och rättskapacitetens betydelse för aktiebolaget.

I det tredje kapitlet behandlas frågan om aktiebolagets bildande och uppkomsten av rättskapaciteten. I anslutning till detta diskuterar jag även situationer då aktiebolaget visserligen är bildat men däremot inte äger rättskapacitet, en situation liknande den då bolaget är under upplösning.

I därpå följande avsnitt, kapitel fyra, kommer vi in på hur ett aktiebolag kan upplösas och de två viktigaste formerna för avveckling, likvidation och konkurs, behandlas därvid ingående. Detta avsnitt tar även upp frågan om aktiebolagets rättskapacitet för perioden då aktiebolaget är under avvecklande men ännu inte upplöst, för vilket speciella förutsättningar gäller.

I det femte kapitlet behandlas den stora frågan i uppsatsen, nämligen i vilken utsträckning ett aktiebolag äger rättskapacitet efter att det har blivit upplöst genom antingen likvidation eller konkurs. Avsnittet delas liksom föregående avsnitt upp i två huvudblock, ett för vardera avvecklingsform, under vilka jag systematiskt går igenom lagregler, rättspraxis och doktrin för att på ett uttömmande sätt redogöra för rättsläget.

I uppsatsens sista kapitel ska huvudsyftet med uppsatsen uppfyllas på ett sammanfattande vis. Således försöker jag på ett konkret sätt göra ett utlåtande kring i vilka situationer och i vilken utsträckning ett aktiebolag äger rättskapacitet under och efter upplösning.

1.4 Avgränsningar

Uppsatsen avser att behandla ett aktiebolags rättskapacitet under och efter aktiebolagets upplösning. Den första avgränsning som bör göras avser den studerade associationsformen *aktiebolaget*. Problematiken med behov av att

vidta åtgärder efter upplösning aktualiseras givetvis även i andra typer av associationsformer som ekonomiska och ideella föreningar, dödsbon, handelsbolag och enkla bolag. Att jag har valt att avgränsa undersökningen till en associationsform beror på det begränsad utrymme som ges i uppsatsen. Att valet föll på aktiebolag är helt naturligt eftersom aktiebolaget är den associationsform som har störst betydelse för samhället, och för vilken de aktuella frågorna förefaller vara tveklöst vanligast, utifrån det jag har sett i gällande rättspraxis.

Utöver avvecklingsformerna likvidation och konkurs kan ett aktiebolag upplösas även genom fusion. Avveckling genom fusion kommer dock inte behandlas i uppsatsen eftersom det i dessa fall fortfarande finns ett rättssubjekt kvar efter upplösningen och de aktuella problemen således inte uppstår.

Slutligen bör en avgränsning göras avseende det i sig intressanta problemet av vilka som är behöriga företrädare för ett aktiebolag som tillåts återuppstå efter bolagets upplösning. Frågan hade kunnat ägnas djupa studier men kommer av utrymmesskäl endast behandlas mycket kortfattat på ett par ställen i uppsatsen.

2 Aktiebolaget som association

2.1 Inledning

Såsom jag har förklarat tidigare är syftet med den här uppsatsen att studera *aktiebolagets* rättskapacitet under och efter upplösning. Aktiebolaget, som association, kommer således att inta en mycket central roll i framställningen. Därför ska vi, innan vi närmar oss problemet med upplösningen, ägna litet tid åt aktiebolaget som association i största allmänhet. Aktiebolaget är en relativt hårt reglerad associationsform med en säregen struktur och organisation. Flera av de grundregler som gör aktiebolaget till den speciella associationsform det är, är också regler som får betydelse för aktiebolagets rättskapacitet. För att kunna ta till sig den fortsatta framställningen är det med andra ord bra att känna till grundidén med ett aktiebolag. I det närmaste kommer jag därför att ge läsaren en kort repetition av de särdrag som är utmärkande för aktiebolaget och för de regelverk som styr aktiebolaget som association. Avsnittet avslutas med en redogörelse för begreppet rättskapacitet och vad det har för betydelse för en association.

2.2 Aktiebolagets grundidé

Aktiebolaget är vår tids mest betydelsefulla associationsform och det finns idag ungefär 250 000 registrerade aktiebolag i Sverige, vilket utgör ca 28 % av alla svenska företag¹. Anledningen till att just aktiebolaget är en så flitigt använd företagsform har främst att göra med att beskattningen av aktiebolag tidigare var avsevärt lägre än beskattningen av många andra sätt att bedriva näringsverksamhet. Dessutom ansvarar aktieägarna inte personligen för bolagets skulder vilket ökar viljan att starta ett företag, trots att det kanske är osäkert om det ska lyckas med sin verksamhet. Till detta kommer också att aktiebolaget är en mycket flexibel företagsform som är användbar för alla möjliga former av verksamhet.²

Aktiebolagets mest typiska karaktärsdrag är att delägarna endast har ett begränsat ansvar för bolagets förpliktelser. När ett aktiebolag bildas, skjuter en eller flera personer till ett visst kapital, som utgör stommen för bolagets verksamhet. Efter att detta kapital väl är insatt kan inte en aktieägare tvingas skjuta till ytterligare kapital, inte ens om bolaget skulle försättas i konkurs och bolagets tillgångar inte räcker till att täcka skulderna. Fordringsägarna kan inte heller vända sig direkt till aktieägarna för att få betalt. Denna grundprincip uttrycks i 1 kap. 1 § aktiebolagslagen (1 kap. 3 §); *I ett aktiebolag svarar delägarna ej personligen för bolagets förpliktelser.*

---

¹ SCB:s Företagsregister, SCB.

² Se bl.a. Nial, 1998, s. 42.

Tätt förknippade med reglerna om begränsat ansvar är också reglerna om aktiekapital. Ett av de krav som ställs för att få etablera ett aktiebolag är att bolaget har ett aktiekapital av viss storlek. Eftersom fordringsägarna endast har bolagsförmögenheten att vända sig till, är det viktigt att det faktiskt skapas en bolagsförmögenhet vid bolagets bildande och att den inte försvinner under bolagets verksamhet. Denna bolagsförmögenhet utgörs av aktiekapitalet, som är stommen i det bundna kapital som ska finnas i ett aktiebolag för att skydda bolagets fordringsägare. I ett *privat* aktiebolag ska aktiekapitalet vara lägst 100 000 kronor och i ett *publikt* aktiebolag lägst 500 000 kronor, enligt 1 kap. 3 § ABL (1 kap. 5 och 14 §§). ABL består till stor del av regler som syftar till att skydda detta kapital och därmed också fordringsägarna, bl.a. regler om tvångslikvidation som kommer att uppmärksammas i ett senare sammanhang.

Ett aktiebolag kan i princip driva vilken lovlig verksamhet som helst utom sådan verksamhet som är förbehållen speciella företagstyper.³ Föremålet för verksamheten ska anges i *bolagsordningen* och där vara bestämt till sin art. Utöver detta ska bolagsordningen, som är aktiebolagets författning, enligt 2 kap. 4 § ABL (3 kap. 1 §) också ta upp regler om bl.a. associationens firma, om aktiekapital, aktiernas nominella belopp samt om beslutande, verkställande och kontrollerande organ.

Aktiebolagets högsta organ är *bolagsstämman*, där alla som är aktieägare har rätt att delta enligt 9 kap. 2 § ABL (7 kap. 2 §). Om inte annat följer av lag eller bolagsordning kan stämman avgöra varje fråga som rör bolaget.⁴ De organ som sköter förvaltningen av bolaget är *styrelsen* och *verkställande direktör*. Styrelsen ska enligt 8 kap. 3 § (8 kap. 4 §) svara för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter. Aktiebolagets verkställande direktör ska sköta den löpande förvaltningen, innebärande att denne ska svara för driften av rörelsen, utöva tillsyn över personalen samt sörja för en lagenlig och lämplig bokföring och medelsförvaltning.⁵ Den inbördes hierarkin mellan dessa organ kan enkelt uttryckas så att styrelsen är underordnad bolagsstämman och VD är underordnad styrelsen.

2.3 Aktiebolagslagen under förändring

De associationsrättsliga regler som styr aktiebolaget återfinns i aktiebolagslagen (1975:1385), ABL, ett gediget verk omfattande 19 kapitel som tar upp allt från aktiebolagets bildande till aktiebolagets upplösning. Den första svenska aktiebolagslagen kom 1848 och har sedan har genomgått stora reformer under åren 1895, 1910, 1944 och nu senast 1975. Den gällande aktiebolagslagen, som trädde i kraft 1977, har under åren

---

³ Till bolag för speciell verksamhet hör bl.a. bankaktiebolag och försäkringsaktiebolag och för dessa gäller särskilda lagar. För mer information härom se t.ex. Nial, 1998, s. 17 f.

⁴ Man talar ibland om att stämman har en rest- eller residualkompetens, varmed åsyftas att stämman är kompetent i varje fråga som inte uttryckligen faller under ett annat bolagsorgans exklusiva kompetens. Se Rodhe, 2002, s. 164.

⁵ Rodhe, 2002, s. 165.

genomgått åtskilliga mindre ändringar.⁶ 1990 tillsattes en kommitté, den s.k. aktiebolagskommittén, med uppgift att göra en total översyn av aktiebolagslagen. Kommittén lade i januari 2001 fram ett förslag till ny aktiebolagslag.⁷ Regeringen avlämnade i maj 2004 en lagrådsremiss, i vilken den nya aktiebolagslagen föreslås träda i kraft i januari 2006. Det nya förslaget innebär framför allt en språklig och systematisk modernisering av lagen, men förslaget innehåller också en del materiella nyheter och ändringar, som bl.a. syftar till att åstadkomma större flexibilitet för företagen.⁸ Av de förslag som kommittén har utarbetat, har vissa redan implementerats i gällande aktiebolagslag, bl.a. har 13 kapitlet om likvidation, som har en central roll i den här uppsatsen, genomgått en kraftig revision som trädde i kraft i januari 2002.⁹

Som läsaren kanske redan har uppmärksammat, hänvisar jag i uppsatsen till aktuella lagrum både enligt 1975 års ABL och enligt nya ABL, såsom lagtexten presenteras i lagrådsremissen. Hänvisningarna ser exempelvis ut enligt följande; 1 kap. 1 § ABL (1 kap. 3 §), där parenteser anger lagrummet i den nya aktiebolagslagen. Om jag i något sammanhang behandlar bestämmelser som kommer att genomgå en materiell förändring när nya ABL träder i kraft, kommer detta givetvis att anges. Är förändringen emellertid endast av redaktionell karaktär kommer ändringen inte att uppmärksammas på annat sätt än att det nya lagrummet anges.

2.4 Rättskapacitet och partshabilitet för associationer i allmänhet

Med *rättskapacitet* (rättssubjektivitet) avses förmågan att inneha rättigheter och ådra sig förpliktelser. Med rättskapaciteten följer också *partshabilitet*, med vilket avses förmågan att vara part i rättegång. Rättskapaciteten kan delas upp i en positiv och en negativ sida, där den *positiva rättskapaciteten* avser rätten att kunna äga tillgångar i form av saker av skilda slag, fordringar och andra rättigheter och den *negativa rättskapaciteten* avser rätten att kunna ha skulder och andra förpliktelser. Lagens utgångspunkt är att varje levande *fysisk person* och varje *juridisk person* erkänns som *rättssubjekt* med därtill hörande rättskapacitet och partshabilitet.¹⁰ Med juridiska personer avses associationer, d.v.s. bolag, föreningar och stiftelser som uppfyller kraven på att vara en juridisk person. Ett aktiebolag blir en juridisk person med därtill hörande rättskapacitet i och med att bolaget

---

⁶ För en utförlig beskrivning av dessa ändringar, se bl.a. Nial, 1998, s. 25.

⁷ SOU 2001:1 "Ny aktiebolagslag".

⁸ Bland nyheterna märks bl.a. att bestämmelser om bildande av aktiebolag ges en ny utformning, nuvarande bestämmelser om s.k. uppskjuten apport tas bort, kravet på att det för aktierna skall anges ett nominellt belopp tas bort, reglerna om kapitalökning får en ny utformning och det föreslås också att det ska införas ett nytt rättsligt instrument i lagen, delning av aktiebolag. Se Lagrådsremiss 6 maj 2004.

⁹ Se Prop. 2000/01:150 och SOU 1999:36.

¹⁰ Malmström, A; Agell, A, 2003, s. 59 ff.

registreras, enligt 2 kap. 13 § ABL (2 kap. 25 §), se mer härom i nästa kapitel.

Att äga rättskapacitet är givetvis betydelsefullt för alla associationer, så också för ett aktiebolag. Ett aktiebolag som inte uppfyller kraven på att vara en juridisk person, kan således inte inneha rättigheter eller ådra sig förpliktelser. Om ett aktiebolag likväl skaffar sig rättigheter eller förpliktelser, trots att det inte är en juridisk person, kommer dessa att träffa aktiebolagets aktieägare istället för aktiebolaget självt. Ett aktiebolag som inte är juridisk person kommer följaktligen inte heller att ha någon partsbehörighet, jfr 11 kap. 2 § RB. Om ett aktiebolag likväl för talan vid en domstol, trots att det inte är en juridisk person, ska talan avvisas på grund av bristande partsbehörighet.¹¹ När det gäller associationer bör det dessutom påpekas att *talerätten*, d.v.s. behörigheten att föra talan i rättegång (skilj från partsbehörighet som är rätten att vara part i rättegång), tillkommer associationens ställföreträdare, enligt 11 kap. 2 § RB. Exempel på ställföreträdare är den juridiska personens styrelse eller särskild firmatecknare.¹²

---

¹¹ Ekelöf, 1996, s. 48.

¹² Ekelöf, 1996, s. 50.

3 Uppkomsten av aktiebolagets rättskapacitet

3.1 Inledning

Den här uppsatsen fokuserar framför allt, såsom framgår av titeln, på de rättskapacitetsproblem som uppstår i samband med att ett aktiebolag upplöses. Det här avsnittet kommer dock att ägna sig åt att förklara hur aktiebolaget från början vinner sin rättskapacitet.

Motsatsen till att upplösa ett aktiebolag är givetvis att bilda ett aktiebolag, och precis som vid upplösningen är aktiebolagets rättskapacitet under bildande någonting som inte är alldeles självklart. Även om problemen med rättskapacitet vid nybildande är av en enklare karaktär än de som uppstår vid upplösning, har jag valt att göra en kort studie även av denna period. Avsikten med detta, förutom att det kan vara intressant utifrån mer kuriösa aspekter, är att kunna göra vissa jämförelser av hur lagstiftaren har valt att hantera problemen i dessa två olika situationer. Således kommer jag i detta avsnitt inleda med en översiktlig redogörelse för själva bildningsförfarandet för att sedan utreda i vilken utsträckning aktiebolaget äger rättskapacitet under den period då bolaget visserligen är bildat men däremot ännu inte har status som juridisk person.

3.2 Förfarandet vid nybildning av aktiebolag

Enligt den nu gällande aktiebolagslagen finns det två sätt att bilda ett aktiebolag, *successivbildning* och *simultanbildning*. Successivbildning är ett komplicerat och föråldrat förfarande som härstammar från den tid då det normala var att ett aktiebolag bildades genom att några initiativtagare vände sig till en större krets personer för att övertala några av dem att teckna aktier i företaget. Idag är det mycket sällsynt att bolag bildas genom att man vänder sig till en stor krets personer och därför har det genom 1975 års lag skapats det förenklade förfarandet *simultanbildning*.¹³ I den nya aktiebolagslagen som beräknas träda ikraft i januari 2006 har dock möjligheten till *successivbildning* helt slopats och reglerna om *simultanbildning* getts en ny utformning.

Successivbildning av ett aktiebolag innebär att en liten krets av stiftare upprättar en stiftelseurkund genom vilken man kommer överens om att bilda

---

¹³ I Sverige bildas omkring 20.000 aktiebolag varje år och av dessa är det endast något eller några enstaka bolag som bildas genom *successivbildning*. I princip alla bolag bildas genom *simultanbildning* av en enda eller några få intressenter. Rodhe 2002, s 25.

ett aktiebolag.¹⁴ När stiftelseurkund och förslag till bolagsordning upprättats kan teckning av aktier ske på stiftelseurkunden eller på en teckningslista som innehåller en kopia av stiftelseurkunden, enligt 2 kap. 5 § ABL. Bolaget bildas därefter genom att beslut härom träffas på den konstituerande bolagsstämman, enligt 2 kap. 7-8 §§ ABL. När bolaget är bildat ska styrelse och revisorer väljas. Därefter ska styrelsen anmäla bolaget för registrering inom sex månader efter stiftelseurkundens tecknande, enligt 2 kap. 9 § ABL (2 kap. 22 §). Om inte anmälan har skett inom denna tid är frågan om bolagets bildande förfallen.

Det går också att bilda ett aktiebolag genom den förenklade proceduren *simultanbildning*, enligt 2 kap. 7 § 2 st. ABL. Simultanbildning är möjligt om samtliga aktier tecknas vid konstituerande stämman och samtliga godtagna aktietecknare är ense. Eftersom det räcker med en stiftare och denne stiftare kan teckna samtliga aktier kan alltså ett aktiebolag enligt denna procedur bildas helt enkelt genom att en person författar och skriver under två handlingar, dels en stiftelseurkund, som bl.a. utvisar att han tecknar alla aktier, dels ett protokoll över en konstituerande bolagsstämma, som säger att handlingar framlagts och beslut fattats enligt de krav som lagen uppställer. Därefter ska styrelsen anmäla bolaget för registrering inom sex månader.

De nya reglerna om bolagsbildning som beräknas träda i kraft i januari 2006 kvarstår i ABL:s andra kapitel och bygger till stor del på gällande regler om simultanbildning. De förändringar som har gjorts har främst gällt behörighetskrav och liknande.¹⁵

Även om reglerna kring bildandet ser lite olika ut har alla former för bildning av aktiebolag en sak gemensam. Enligt 2 kap. 13 § ABL (2 kap. 25 §) är det först när bolaget registreras som det blir en juridisk person med därtill följande rättskapacitet. Visserligen är ett aktiebolag enligt gällande ABL:s terminologi bildat redan när den konstituerande stämman beslutat att bolaget ska bildas, men bolaget blir *juridisk person* först i och med registreringen.¹⁶ Innan bolaget registreras kan det således inte förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter, föra talan mot tredje man inför domstolar och andra myndigheter eller själv uppträda som svarande i processer.¹⁷ Det innebär också att man efter att bolaget registrerats har att räkna med att viss egendom kan tillhöra bolaget och inte dess delägare och å andra sidan att vissa skyldigheter kan åvila bolaget och inte dess delägare.¹⁸

---

¹⁴ Stiftare kan enligt 2 kap. 1 § ABL vara både en fysisk och en juridisk person.

¹⁵ Man har bl.a. tagit bort gällande krav på att stiftare måste ha sitt hemvist inom EES-området samt låtit utgångspunkten vara att en stiftelseurkund innan den undertecknats bara är ett utkast och att aktieteckningar som skett i denna inte är bindande innan betalning för aktierna erlagts. Se härom, SOU 1997:22, s 203 ff och SOU 2001:1, s. 15..

¹⁶ I nya ABL har man dock i 2 kap. 4 § infört nyheten att bolaget anses bildat när stiftelseurkunden har undertecknats av samtliga stiftare. Bolagets bildande är dock, liksom tidigare, villkorat av att Bolagsverket bifaller ansökan om registrering av bolaget. Se härom Lagrådsremiss, 6 maj 2004, s. 506. Beträffande gällande regler, se Rodhe, 2002, s. 31.

¹⁷ Hemström 2000, s 76.

¹⁸ Rodhe 2002, s 31.

Om bolaget inte betalar sina skulder, kan sålunda dess tillgångar utmätas men inte aktieägarnas.

3.3 Aktiebolagets rättskapacitet innan registreringen

Skälet bakom att låta rättskapaciteten uppstå först vid registrering är att det är först vid registreringstillfället som registreringsmyndigheten prövar om bolaget bildats i föreskriven ordning och att de regler rörande bildandet som avser att skydda aktietecknarens och borgenärens intressen iakttagits. Om bolaget innan registreringen hade kunnat ingå förbindelser som kan göras gällande i de av aktietecknarna tillskjutna beloppen, riskerar aktietecknarna att förlora dessa belopp om det senare skulle visa sig att skyddsreglerna inte iakttagits. Ytterligare argument för att rättskapaciteten bör uppstå först i och med registreringen, är att registreringen medför publicitet kring bolagets verksamhetsföremål, aktiekapital, organ etc. Utan kravet på registrering har det ansetts föreligga en risk för att bolaget skulle påbörja sin verksamhet innan det bildats enligt den föreskrivna ordningen och förutsättningarna för registrering, bl.a. ifråga om inbetalning av aktiekapitalet, är uppfyllda. Detta skulle innebära stora risker för borgenärskollektivet, som till följd av delägarnas begränsade ansvar är helt beroende av bolagets aktiekapital för betalning av sina fordringar. Genom att uppställa ett krav på registrering med därtill följande publicitet anser man att man har uppnått en ökad trygghet mot missbruk.¹⁹

Från det att ett bolag bildas på den konstituerande stämman till att bolaget vinner rättskapacitet genom registrering, kan det emellertid i extremfallet passera så lång tid som sex månader. Under den här tiden, i väntan på att bolaget ska bli en juridisk person, är det inte ovanligt att stiftarna och de nytillskapade bolagsorganen har behov av att vidta vissa åtgärder för det nybildade bolagets räkning. Dessa åtgärder gäller främst sådant som har samband med aktieteckning och betalning för teckning av aktier, men kan också vara åtgärder som måste vidtas för att förbereda och underlätta för den näringsverksamhet som bolaget ska bedriva. T.ex. är det inte ovanligt att bolaget under den här perioden skaffar sig lokaler för sin verksamhet och därmed ingår hyresavtal eller avtal om köp av fast egendom. För att underlätta för det nybildade bolaget att vidta vissa av dessa åtgärder ställer aktiebolagslagen upp vissa specialregler som gör undantag ifrån huvudregeln att bolaget vinner rättskapacitet först när det blir registrerat. Reglerna består av två delar, vilka kommer att redogöras för nedan.

---

¹⁹ Se härom Nial 1995, s. 77, Lehrberg 1990, s. 94 f samt SOU 1941:9 s. 131.

3.3.1 Styrelsens rätt att föra talan i mål rörande bolagsbildning

I 2 kap. 13 § 1 st. ABL (2 kap. 25 § 1 st.) medges ett undantag till principen att aktiebolaget vinner rättskapacitet först genom registreringen. Undantaget avser bolagets processbehörighet och omfattar sådana åtgärder som vidtas av styrelsen och avser bolagsbildningen. I 2 kap. 13 § (2 kap. 25 §) stadgas således att styrelsen innan bolaget är registrerat har rätt att föra talan i mål rörande bolagsbildningen eller eljest vidta åtgärd för att erhålla tecknat aktiebelopp eller annat utfäst tillskott. Bakgrunden till undantaget är att lagstiftaren har velat ge styrelsen så pass mycket inflytande och sanktionsmöjligheter att den genom att vidta vissa åtgärder kan se till att bolagsbildningen fullbordas genom att tecknade aktiebelopp betalas in.²⁰ Utan processbehörigheten skulle styrelsens krav på inbetalning ha varit tomma hot och en aktieteckning hade i realiteten inte blivit ett bindande åtagande, vilket hade lett till många ofullbordade bolagsbildningar.

3.3.2 Avtal ingångna i bolagets namn före registreringen

Det ovanstående undantaget gäller endast bolagets processbehörighet och något motsvarande undantag beträffande rättskapacitetens materiellrättsliga sida finns inte. Ingår således någon person, t.ex. bolagets VD ett avtal i bolagets namn före registreringen, har detta, såsom antytts ovan, inte någon bindande verkan för bolaget. Detta innebär dock inte att avtalet blir ogiltigt. Istället har lagstiftaren av bl.a. hänsyn till motparten i avtalet valt en annan lösning på problemet, nämligen att låta avtalet bli bindande för den person som handlat på bolagets vägnar, i detta fall VD. Lagstiftaren har emellertid inte nöjt sig med att låta ett personligt ansvar uppstå utan har också utvidgat ansvaret till ett *solidariskt ansvar* för samtliga personer som deltagit i åtgärden eller ett beslut därom. Således stadgas i 2 kap. 13 § 2 st. 1 mom. ABL (2 kap. 26 §) att för förpliktelse uppkommen genom åtgärd på bolagets vägnar före registreringen, svarar de som deltagit i åtgärden eller beslut därom solidariskt för förpliktelsen.²¹ Om då t.ex. aktieägarna på konstituerande stämma uppdrar åt styrelsen att snarast sätta i gång bolagets rörelse och i samband därmed bemyndigar styrelsen att ta upp krediter, så blir aktieägarna och styrelsen personligen ansvariga för sådana lån som tas upp före registreringen. Vidare gäller att om styrelsen uppdrar åt VD att vidta vissa åtgärder före registreringen blir styrelsens ledamöter och VD personligen ansvariga för dessa åtgärder.²²

---

²⁰ SOU1941: 9 s. 133.

²¹ Med *åtgärd* avses enligt Lehrberg alla typer av mänskligt handlande, varigenom förpliktelser kan grundläggas. Detta innefattar en mängd olika typer av rättshandlingar såsom exempelvis anbud, accept, avtal, skuldförbindelse, hävning, reklamation, uppsägning m.m, men även andra åtgärder än rättshandlingar såsom t.ex. skadegörande handling. Se härom Lehrberg 1990, s. 105 f.

²² Exempel hämtade ur Rodhe 2002, s. 32.

Avsikten med regeln är att sätta press på alla som är inblandade i det nybildade bolaget att inte sätta i gång bolagets verksamhet innan registreringen är genomförd, eller åtminstone att påskynda registreringen så mycket som möjligt. Detta har man alltså åstadkommit genom att låta tämligen allvarliga konsekvenser följa av att man är långsam med registreringen, eller såsom i det värsta fallet, att registreringen aldrig blir av.²³ Om således 2 kap. 13 § 1 st. 1 mom. (2 kap. 26 § 1 st.) kan sägas utgöra ”piskan” som ska se till att registreringens betydelse bemöts med tillräckligt stort allvar, kan man med fog säga att andra meningens i samma stycke utgör den ”morot” som ska belöna en skyndsamt registrering av bolaget. Här stadgas nämligen som huvudregel att i samma stund som bolaget blir registrerat och vinner sin rättskapacitet, övergår också ansvaret för förpliktelser uppkomna genom åtgärder på bolagets vägnar före registreringen, på bolaget. Detta innebär inte bara att förpliktelsen blir bindande för bolaget utan också att det personliga ansvaret upphör. Ansvaret övergår dock bara i den utsträckning det rör sig om förpliktelser som direkt framgår av stiftelseurkunden eller som rimligen kunde förutses med hänsyn till vad som upptagits i stiftelseurkunden.²⁴ Vidare krävs att åtgärden måste ha vidtagits av en eller flera personer i sådan ställning att de om registrering skett skulle ha ägt behörighet att teckna bolagets firma, dvs. styrelsen, VD eller särskild firmatecknare. Är förbindelsen ingången av en stiftare eller aktieägare som inte har behörighet att teckna bolagets firma övergår inte ansvaret för förpliktelsen på bolaget.

I tredje stycket i 2 kap. 13 § (2 kap. 27 §) stadgas vad som gäller för den medkontrahent som förbindelsen ingåtts med i bolagets namn. För det fall att medkontrahenten trots att han slutit avtal med ett registrerat bolag, men sedermera upptäcker att bolaget då avtalet slöts, inte var och ännu är registrerat, kan han frånträda avtalet om han vill. Han måste dock göra det innan bolaget registreras. Visste medkontrahenten redan från början att bolaget inte var registrerat kan han frånträda avtalet endast för det fall att registrering inte söks i tid eller ansökan om registrering avslås.

Huvudregeln är alltså att ansvaret för förpliktelser ingångna i bolagets namn före registreringen övergår på bolaget i samma stund som bolaget blir registrerat. Det personliga ansvaret kommer dock att kvarstå dels för det fall att bolaget inte alls blir registrerat, dels om avtalet slutits av någon som inte, om registrering skett, skulle ha varit behörig företrädare för bolaget. I det senare fallet kan emellertid det personliga ansvaret upphöra genom att bolagets motpart avstår från sin rätt att hålla sig till någon annan än bolaget.²⁵

---

²³ Rodhe 2002, s. 32.

²⁴ För mer omfattande åtaganden menar Lehrberg att kravet på att förpliktelsen ska framgå i stiftelseurkunden ska ställas så högt att även förpliktelsens belopp ska vara preciserat till sin övre gräns. Lehrberg 1990 s. 115.

²⁵ Rodhe menar att det är vanligt att det i en överenskommelse är underförstått att bolaget frivilligt påtar sig ansvaret för avtalet, se Rodhe 2002, s. 33.

3.4 Avslutande kommentarer

För ett aktiebolag, vars grundidé är att delägarna inte ska vara personligen ansvariga för bolagets förpliktelser, är vinnande av rättskapacitet genom att bli en juridisk person helt avgörande. Utan rättskapaciteten är aktiebolaget förlamat. Dess ställföreträdare kan inte ingå några för bolaget bindande avtal och det kan inte delta som part i en rättsprocess.

När man studerar reglerna kring vinnande av rättskapacitet, slås man av att de är starkt präglade av formalism och att lagstiftaren är mycket restriktiv när det gäller att dela ut rättskapacitet till blivande aktiebolag. Motiven bakom denna formalism och restriktivitet är emellertid uppenbara. Aktiebolaget är en för delägarna och ställföreträdarna mycket generös bolagsform, eftersom de inte blir personligen ansvariga för bolagets och indirekt deras eget handlande. Den formalism, som består i att aktiebolaget vinner sin rättskapacitet först genom att det blir registrerat, är således motiverat utifrån ett behov av att skydda aktieägare och borgenärer mot de risker som finns med att ett aktiekapital sätts på spel utan att ett personligt gäldsansvar föreligger. Lagstiftaren har besvarat det här behovet genom att tilldela bolaget rättskapacitet endast om de regler följs som dels skyddar det inbetalade aktiekapitalet, dels kontrollerar att bolagsbildningen går rätt till och dels ser till att bolaget får erforderlig publicitet (registreringen).

För att inte helt lamslå ett aktiebolag under bildande har lagstiftaren dock valt att införa regler som gör det möjligt att handla på bolagets vägnar, visserligen med ett personligt ansvar som följd, men med möjlighet att få det här ansvaret överfört på bolaget när det blir registrerat. Av rent praktiska skäl är dessa regler alldeles nödvändiga, eftersom en bolagsföreträdare kan behöva vidta ett flertal åtgärder för bolaget under perioden mellan bildande och registrering.

Som vi kommer att se framöver är emellertid denna och alla andra mellanformer av fullgod rättskapacitet inte bra utifrån rena rättssäkerhetsaspekter. Även om dessa regler således är motiverade av praktiska skäl, är det enligt min mening tveksamt att låta denna mellanform av rättskapacitet föreligga under så lång tid som sex månader. Man frågar sig vad bolagsbildarna ska använda denna tid till, med tanke på att administrationen för bildandet i övrigt är avklarad. Samma skäl som motiverar de i övrigt strikta reglerna kring bolagsbildningen borde utgöra tillräckliga argument för att sätta fristen för anmälan om registrering till så kort tid som möjligt.

Man skulle emellertid kunna tänka sig att den här fristen härstammar från en tid då det normala var att ett bolag bildades genom successivbildning. Under ett sådant förfarande är det många parter inblandade och det är då förståeligt att det kan behövas en något längre tid för att ena alla parter i ett gemensamt mål och ansöka om registrering. Idag bildas dock nästan alla bolag genom simultanbildning, och reglerna för bildande kommer att förenklas ytterligare i nya ABL. Trots detta har aktiebolagskommittén låtit fristen på sex

månader kvarstå. Argumentet har då varit det är upp till stiftarna själva att se till att tidsspannet mellan undertecknandet av stiftelseurkunden och registreringen blir så kort som möjligt.²⁶ Vill stiftarna således undvika att bolaget blir bundet av rättshandlingar som ingås innan bolaget är registrerat, gäller det att registrera bolaget så fort som möjligt.

Det resonemanget har dock bortsett från motpartens intresse av att inte bli part till ett avtal, som ingåtts på bolagets vägnar men som i värsta fall, om bolaget inte blir registrerat, endast täcks upp av de fysiska personer som deltagit i rättshandlingen. Man kan tänka sig mycket ödesdigra konsekvenser om motparten exempelvis är en kreditgivare och ett kreditavtal ingås ”på bolagets vägnar”, för ett bolag som sedermera aldrig blir registrerat. Kreditgivarens enda chans för att få betalt för sin fordran är då att vända sig till dem som deltagit i åtgärden, vilka med största sannolikhet inte kommer att ha möjlighet att ersätta kreditgivarens hela förlust. Mot bakgrund av denna risk ser jag ingen anledning till att ha en så lång tidsfrist som sex månader för registrering. Enligt min mening hade denna tidsfrist kunnat minskas till en månad utan att det hade inneburit någon egentlig nackdel för bolagsbildarna, men ett mycket bättre skydd för bolagets borgenärer.

---

²⁶ SOU 1997:22, s. 312.

4 Upplösning av aktiebolag

4.1 Inledning

Varje år avvecklas och upplöses ungefär hälften så många aktiebolag som det bildas.²⁷ Enligt gällande rätt kan ett aktiebolag upplösas på i praktiken tre olika sätt; likvidation, konkurs och fusion.²⁸ Vilken av dessa avvecklingsformer som blir aktuell i det enskilda fallet beror på huruvida avvecklingen är av frivillig eller ofrivillig karaktär. En frivillig avveckling görs normalt genom att bolagsstämman beslutar att bolaget av någon anledning ska upphöra genom att träda i likvidation. De avvecklingsformer som är av mer ofrivillig karaktär utgörs främst av tvångslikvidation och konkurs, varav konkurs efter ansökan från en av gäldenärsbolagets borgenärer är den vanligaste orsaken till en ofrivillig avveckling. Ett mellanting mellan frivillig och ofrivillig avveckling är de fall där ett bolag försätts i konkurs på bolagsföreträdarens egen ansökan. Under den tredje formen för upplösning, fusion, kan ett bolag upplösas genom att det uppgår i ett befintligt ägarbolag eller genom att det går samman med ett annat bolag och uppgår i ett nybildat tredje bolag, varpå båda tidigare bolag upplöses.

Upplösning genom fusion innebär i regel inte något problem med rättskapaciteten, eftersom det även efter aktiebolagets upplösning finns ett rättssubjekt till vilket bolagets rättigheter och skyldigheter kan hänföras. Upplösning genom fusion kommer därför inte att behandlas i denna uppsats. Att förstå de olika typerna av likvidation och konkurs, hur de går till och vad de innebär, är däremot en förutsättning för att kunna ta till sig den fortsatta framställningen om upplösta aktiebolags rättskapacitet. I det följande avsnittet kommer därför dessa två avvecklingsförfaranden att behandlas tämligen ingående.

---

²⁷ Följaktligen upplöses ungefär 10 000 aktiebolag varje år, jfr Rodhe 2002, s. 276. Under 2003 upplöstes 6 346 av dessa aktiebolag genom konkurs, se www.scb.se.

²⁸ Enligt tidigare gällande rätt kunde ett aktiebolag även bli upplöst genom avregistrering. Enligt dåvarande 13 kap. 18 § ABL skulle ett aktiebolag som inte hade gett in någon ansökan till Patent- och registreringsverket under de tio senaste åren, under vissa i lagtexten närmare angivna förutsättningar, avföras ur registret och därmed anses upplöst. Denna bestämmelse ansågs vid den senaste lagändringen inte fylla någon funktion, eftersom verket numera är skyldigt att bevaka att bolagen sänder in årsredovisningar varje år och att verka för likvidation av bolagen om så inte sker. Bestämmelsen togs bort per den 1 januari 2002. Se härom Prop. 2000/01:150, s. 61.

4.2 Upplösning genom likvidation

4.2.1 Allmänt

Fram till början av 1990-talet fanns det i praktiken bara två sätt att avveckla ett aktiebolag på; försäljning och konkurs. Övriga avvecklingsformer var förenade med utskiftningsskatt vilket gjorde dem olönsamma att använda. Fanns det inte tillräckligt med tillgångar för att betala bolagets skulder försatte man det i konkurs. Fanns det däremot tillräckligt med tillgångar för att betala skulderna i bolaget sålde man ut alla tillgångar och betalade bolagets skulder. Därefter såldes bolaget som ett "skalbolag" till någon som ville starta en verksamhet och var i behov av ett aktiebolag. I samband med skattereformen 1990/91 togs emellertid utskiftningsskatten bort och därmed blev också de avvecklingsformer som finns i aktiebolagslagen intressanta att använda, däribland likvidation.²⁹

Avveckling genom likvidation går i korthet ut på att en likvidator tillsätts som realiserar bolagets tillgångar, betalar bolagets skulder och delar ut eventuella överskott till aktieägarna. Likvidationsförfarandet regleras i aktiebolagslagens 13 kapitel och är ett regelverk som under mycket lång tid varit i stort sett oförändrat. I samband med den översyn av aktiebolagslagen som pågått under snart femton år fick dock 13 kapitlet i januari 2002 en helt ny utformning. De nya reglerna är i huvudsak förtydliganden av de tidigare reglerna, men de innehåller också en del nyheter.³⁰ Grunderna i likvidationsförfarandet är dock i princip likadan i de nya reglerna som tidigare.

4.2.2 Likvidationsgrunder

Likvidation kan ske på aktieägarnas eget initiativ och kallas då *frivillig likvidation*. Beslut om att bolaget frivilligt ska träda i likvidation fattas enligt 13 kap. 1 § ABL (25 kap. 1 §) av bolagsstämman.³¹ Att aktieägarna självmant vill lägga ned verksamheten utan att den är konkursmässig kan bero på en mängd orsaker, såsom att verksamheten inte ger tillräcklig avkastning, att ägaren går i pension eller att man vill byta företagsform till enskild firma eller handelsbolag.

---

²⁹ Heinestam 2004, s. 14 f.

³⁰ Bl.a. införde man bestämmelser om vilket underlag som ska finnas tillgängligt när bolagsstämman prövar en fråga om likvidation. Dessutom har man i de nya reglerna infört bestämmelser om vilka kvalifikationskrav som ska gälla för en likvidator, samt vissa förenklingar beträffande handläggningen av likvidationsärenden. Se Prop. 2000/01:150 och SOU 1999:36.

³¹ En nyhet som infördes i januari 2002, är bestämmelsen i 13 kap. 2 § ABL (25 kap. 3 §) som ställer upp ett krav på att en viss typ av beslutsunderlag ska delges aktieägarna innan ett beslut om frivillig likvidation fattas, som ska innefatta bl.a. skälen till att bolaget ska gå i likvidation och vilka alternativ till likvidation som finns, från vilken dag beslut om likvidation föreslås gälla, den beräknade tidpunkten för skifte och skifteslikvidens beräknade storlek.

Ett aktiebolag kan också i ett par olika fall bli skyldigt att träda i likvidation, så kallad *tvångslikvidation*. Det mest kända fallet av tvångslikvidation regleras i 13 kap. 12-19 §§ ABL (25 kap. 13-20 §§), som säger att ett aktiebolag i vissa fall av *kapitalbrist* är skyldigt att träda i likvidation. I korta drag innebär reglerna att om det visar sig att bolagets kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet ska aktiebolaget träda i likvidation om aktiekapitalet inte återställs.³²

I 13 kap. 20 § ABL (25 kap. 21 §) finns regler om att ett aktiebolag kan bli skyldigt att träda i likvidation på grund av *maktmissbruk*. Har aktieägare uppsåtligt, genom missbruk av sitt inflytande i bolaget, medverkat till överträdelse av aktiebolagslagen, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen, kan rätten besluta att bolaget ska träda i likvidation.³³

Vidare kan ett aktiebolag bli likvidationspliktigt på grund av Bolagsverkets beslut och på grund av bestämmelse i bolagsordningen.³⁴ Ett aktiebolag skall till sist också träda i likvidation om bolaget har försatts i konkurs och konkursen avslutats med överskott, enligt 13 kap. 50 § ABL (25 kap. 51 §), eller om det efter en underskottskonkurs framkommer nya tillgångar, enligt 13 kap. 49 § ABL (25 kap. 50 §).

4.2.3 Likvidationsförfarandet

Om bolagsstämman har beslutat om likvidation, ska stämman se till att likvidationsbeslutet genast anmäls för registrering till Bolagsverket. Bolagsverket ska därefter förordna en eller flera likvidatorer som ska utföra likvidationen. Om det i stället är en domstol eller Bolagsverket som beslutar att bolaget ska träda i likvidation, ska en eller flera likvidatorer utses samtidigt med att beslutet fattas. Den som förordnas som likvidator ska enligt 13 kap. 27 § 4 st. ABL (25 kap. 28 § 4 st.) vara lämplig för uppdraget. Enligt motiven till bestämmelsen blir omständigheterna i det enskilda fallet avgörande för vilken kompetens och erfarenhet som krävs.³⁵

---

³² Dessa bestämmelser innehåller också regler om personligt ansvar för styrelse och andra som handlar på bolagets vägnar, för det fall att de skyldigheter som ställs upp i bestämmelsen inte efterföljs.

³³ Rätten kan dock, enligt 13 kap. 21 § ABL (25 kap. 22 §), istället för att besluta att bolaget ska träda i likvidation, på yrkande av bolaget, ålägga bolaget att inom viss tid inlösa kärandens aktier. Försummar bolaget att lösa aktierna inom fastställd tid, ska rätten på talan av den vars aktier skulle ha lösts in, besluta att bolaget ska träda i likvidation.

³⁴ Bolagsverket har ersatt Patent- och registreringsverket som registreringsmyndighet, efter att PRV den 1 juli 2004 delades i två myndigheter. PRV hanterar fortsatt patent, design, varumärken, personnamn, periodiska skrifter och uppdragsverksamhet. Bolagsverket i Sundsvall hanterar huvudsakligen registreringen av nya företag och registerändringar för befintliga företag, tar emot årsredovisningar och registrerar företagsinteckningar. Bolagsverket fattar även beslut i likvidationer. För mer information, se www.bolagsverket.se eller www.prv.se.

³⁵ Prop. 2000/01:150, s 106 f. När det är fråga om större bolag eller särskilt komplicerade förhållanden kan det vara naturligt att kräva förhållandevis hög kompetens och lång erfarenhet av liknande uppdrag. Något allmänt krav på likvidatorns kvalifikationer, såsom t.ex. att endast advokater får förordnas, har dock inte uppställts. Lehrberg menar dock att, i

När bolaget har trätt i likvidation och likvidator har förordnats ska likvidatorn gå igenom bolagets ställning och bilda sig en uppfattning om dess tillgångar och skulder. För att få full säkerhet rörande skulderna ska likvidatorerna hos Bolagsverket ansöka om kallelse på okända borgenärer. Kallelse på okända borgenärer har *preklusionsverkan*, vilket innebär att den fordringsägare som inte förut är känd och inte heller anmäler sig inom en kallelsetid av sex månader förlorar sin rätt, enligt 13 kap. 33 § ABL (25 kap. 34 §) och lagen (1981:131) om kallelse på okända borgenärer.³⁶

Så snart det kan ske ska likvidatorerna, genom försäljning på offentlig auktion eller på annat lämpligt sätt, förvandla bolagets egendom till pengar och betala bolagets skulder. När den anmälningstid som har satts ut i kallelsen på okända borgenärer har löpt ut och alla kända skulder har betalats, ska likvidatorn skifta bolagets återstående tillgångar mellan aktieägarna. När likvidatorerna har fullgjort sitt uppdrag ska de så snart som möjligt avge slutredovisning för sin förvaltning genom en förvaltningsberättelse som redogör för likvidationen i dess helhet samt för skiftet.

4.2.4 Aktiebolagets rättskapacitet under likvidationsförfarandet

Under likvidationsförfarandet är aktiebolaget fortfarande ett rättssubjekt som kan åta sig förpliktelser och uppträda som part i en rättegång eller i ett ärende hos en myndighet. Bolagets styrelse och verkställande direktör har dock enligt 13 kap. 29 § ABL (25 kap. 30 §) ersatts av en eller flera förordnade likvidatorer, som i fortsättningen företräder bolaget och fattar de beslut som annars skulle ha fattats av de ordinarie bolagsorganen. Likvidatorn ersätter därmed även en tidigare utsedd särskild firmatecknare, även om inget hindrar att han själv utser en sådan. Likvidatorns befogenhet begränsas av ramen för uppdraget, vilket innebär att de åtgärder likvidatorn vidtar ska syfta till att få till stånd en skyndsam och för aktieägarna gynnsam avveckling av bolaget. I detta ligger bl.a. att likvidatorn inte får vidta åtgärder som innebär att bolagets rörelse fortsätter under längre tid än vad som behövs för en ordnad och ändamålsenlig avveckling.³⁷

Likvidatorn träder in i styrelsens ställe vid den tidpunkt då Bolagsverket fattat beslut om att utse likvidator. Är bolaget tvångslikviderat och

---

praktiken lär endast personer som uppfyller de högt ställda kvalifikationer som gäller för konkursförvaltare utses. Se Lehrberg 1990, s 36 f.

³⁶ Preklusionsverkan är emellertid inte på något sätt total. Preklusionsverkan träffar t.ex. inte borgenärens möjlighet att använda fordran till kvittning. Preklusion kan också undvikas om borgenären kan bevisa att aktiebolaget kände till fordringen före anmälningstidens utgång. T.ex. har i rättsfallet NJA 1963 s 184, en fordring ansetts känd för bolaget då den varit känd för den styrelse som förvaltade bolagets angelägenheter när bolaget trädde i likvidation. I vad mån preklusionsverkan träffar fordringar, som uppkommit först efter att anmälningstiden löpt ut, är i viss mån osäkert. Framtida fordringar prekluderas som huvudregel inte. För vidare information om preklusionsverkan, se Lehrberg 1990, s 37 ff.

³⁷ Rodhe, 2002, s. 281.

personligt ansvar för bolagets uppkommande förpliktelser inträtt gäller detta för de förpliktelser som uppkommer fram till dess att en styrelseledamot lämnat in ansökan om tvångslikvidation till tingsrätten.³⁸ När det är fråga om frivillig likvidation har normalt inget personligt ansvar för styrelsens ledamöter inträtt för bolagets uppkommande förpliktelser. Däremot har styrelseledamöterna hela tiden ett ansvar som bolagets företrädare och detta ansvar upphör inte i och med att bolagsstämman fattar beslut om frivillig likvidation, utan först när Bolagsverket utsett likvidator. I regel behandlas ärendet att utse likvidator snabbt, men för det fall att anmälan på något sätt är ofullständig kan denna tid bli utsträckt, och för denna tid måste styrelse och VD fortfarande företräda bolaget. Under tiden från stämmobeslut till dess att Bolagsverket utsett likvidator begränsas emellertid styrelsens behörighet till likvidationsändamålet. Styrelsen får därmed inte fatta några beslut som inte ligger i linje med den förestående avvecklingen.³⁹

Bolagsstämman behåller i huvudsak sin ställning i bolaget under likvidationen, däremot begränsas även stämmans kompetens av likvidationsändamålet. Det innebär bl.a. att stämman inte får besluta om vinstutdelning under likvidationen och att beslut om ökning av aktiekapitalet får fattas enbart som ett led i genomförandet av likvidationen.⁴⁰

Till skillnad från konkurssituationen finns under likvidationen endast ett rättssubjekt, nämligen bolaget. Någon motsvarighet till konkursboet finns således inte under likvidationsförfarandet. Det betyder i sin tur att de problem med att avgöra vem som äger rätt att föra talan respektive att agera som part i ett ärende mot bolaget under en konkurs sällan uppstår i likvidationsfallen.⁴¹ Under likvidation tillkommer talerätten alltid likvidatorn.⁴²

4.2.5 Likvidationens avslutande och bolagets upplösning

När likvidatorerna har lagt fram sin slutredovisning är bolaget upplöst, enligt 13 kap. 40 § ABL (25 kap. 41 §), och likvidatorn ska genast anmäla detta för registrering i aktiebolagsregistret. Registreringen har däremot ingen betydelse för aktiebolagets upplösning. Aktiebolaget anses upplöst när likvidatorerna har lagt fram sin slutredovisning, d.v.s. innan någon registrering blir aktuell. Av lagtexten framgår emellertid inte vilka rättsverkningar som är knutna till denna aktiebolagets upplösning. Den stora frågan är ju om aktiebolaget i och med upplösningen anses förlora sin rättskapacitet. Även om lagtexten inte besvarar denna fråga anses huvudregeln vara att ja, rättskapaciteten går förlorad när bolaget upplöses,

³⁸ Se 13 kap. 12-19 §§ ABL (25 kap. 13-20 §§).

³⁹ Heinestam, 2004, s. 95.

⁴⁰ Prop. 2000/01:150 s. 110 f.

⁴¹ Jfr. Cerin, Rättsnytt 4/99, s 2.

⁴² Se bl.a. RÅ 1991 not. 9.

det är då inte längre en juridisk person.⁴³ Som vi emellertid kommer att se i nästa kapitel är detta en regel med många undantag och redan här kan vi peka på ett antal bestämmelser som antyder att upplösningen inte alltid innebär att avvecklingen av bolaget är helt avslutad.

Till att börja med, kan det hända att ett bolag som gått i likvidation helt saknar tillgångar eller åtminstone att dess tillgångar inte förslår till att betala likvidationskostnaderna. I ett sådant fall ska likvidatorerna enligt 13 kap. 35 § ABL (25 kap. 36 §) ansöka om att bolaget försätts i konkurs.

Vidare kan ett upplöst aktiebolag i vissa fall behöva återupplivas när det efter likvidationens avslutande plötsligt uppstår ett behov av fortsatta likvidationsåtgärder. Denna procedur kallas *fortsatt likvidation* och regleras i 13 kap. 43 § ABL (25 kap. 44 §). Bestämmelsen behandlas ingående under 5.4.

Likvidationsbeslutet kan vidare upphöra inte bara genom att bolaget upplöses utan också genom att bolaget återupptar sin verksamhet, såsom det stadgas i 13 kap. 44 § ABL (25 kap. 45 §). Detta kan göras då likvidation beslutats av bolagsstämman, då likvidation beslutats av rätten på grund av bristande täckning för aktiekapitalet eller om bolaget trätt i likvidation efter konkurs.⁴⁴ Beslut om att likvidationen ska upphöra och verksamheten återupptas fattas av bolagsstämman.

4.3 Upplösning genom konkurs

4.3.1 Allmänt

När en gäldenär har så stora skulder att han inte kan betala dem kan det krävas att hela hans förmögenhet tas i anspråk för att betala skulderna i den omfattning det är möjligt. Syftet med konkursreglerna är att skapa ett system för att tvångsmässigt ta i anspråk gäldenärens förmögenhet och fördela denna mellan gäldenärens borgenärer. Genom konkursen nås då en uppgörelse mellan gäldenären och dennes borgenärer som innebär att den uppkomna förlusten fördelas lika mellan fordringsägarna, d.v.s. proportionellt mellan borgenärerna med hänsyn till fordringarnas storlek och förmånsrätt. Konkursinstitutet regleras i allt väsentligt genom Konkurslagen 1987:672 (KonkL).

4.3.2 Konkursgrunden

Enligt 1 kap. 2 § KonkL ska en gäldenär försättas i konkurs om han är på obestånd. Med *obestånd* eller *insolvens* menas att gäldenären inte rätteligen

---

⁴³ Se bl.a. SOU 1971:15 s. 324 och framställningen nedan i kapitel 5.

⁴⁴ Möjligheten att återuppta verksamheten efter likvidation till följd av en överskottsconcurs infördes i och med lagändringen i januari 2002. För motiven till denna nya reglering, se Prop. 2000/01:150 s. 63 ff.

kan betala sina skulder och att denna oförmåga inte endast är tillfällig. Insolvens föreligger om gäldenären har så stora förfallna skulder att han inte kan betala dem, men också om han saknar förmåga att betala skulder som förfaller i framtiden. Att en gäldenär är *illikvid*, d.v.s. att han inte har omedelbar tillgång till vanliga betalningsmedel svarande mot skuldernas belopp, är emellertid inte tillräckligt för att försätta gäldenären i konkurs. Enbart det faktum att det totala beloppet av gäldenärens skulder överstiger gäldenärens tillgångar anses inte heller utgöra en giltig konkursgrund. Denna situation, som kallas *insufficiens*, sammanfaller visserligen ofta med insolvens, men dock inte alltid.⁴⁵

4.3.3 Konkursförfarandet

Ett konkursförfarande inleds med att antingen gäldenären själv eller en borgenär skickar in en ansökan till den berörda tingsrätten, och begär att gäldenären ska försättas i konkurs.⁴⁶ I samband med att gäldenären försätts i konkurs ska rätten också snarast utse en konkursförvaltare, enligt 2 kap. 24 § KonkL. Konkursförvaltarens uppgift är att ta till vara borgenärernas gemensamma rätt och bästa samt vidta alla de åtgärder som främjar en förmånlig och snabb avveckling av boet.

Konkursverksamheten kan i princip sägas bestå av två skilda huvuduppgifter. I konkursens första skede börjar konkursförvaltarens med att utreda boets tillstånd, vilket ska sammanställas i en bouppteckning. Därefter ska tillgångarna säljas så snart det kan ske, om det inte av någon anledning skulle befinnas ändamålsenligt att enligt 8 kap. 2 § KonkL bedriva verksamheten vidare en tid.

Konkursens andra skede hänför sig till konkursfordringarna och ska leda till att borgenärerna får utdelning i proportion till sin fordran och förmånsrätt.⁴⁷ Kan det antas att även fordringar utan förmånsrätt kan få utdelning, kan rätten enligt 9 kap. 1 § på framställan av förvaltarens besluta att ett *bevakningsförfarande* ska äga rum, under vilket okända borgenärer ska anmäla sin fordran till konkursförvaltarens. Bevakningsfristen är emellertid inte av preklusiv karaktär, såsom under likvidationsförfarandet.⁴⁸

---

⁴⁵ Som exempel på en person som anses vara insufficient men däremot inte insolvent anges ofta studenten, som har stora långfristiga skulder i form av studielån men som sällan har tillgångar som motsvarar skulderna. På lång sikt är det nämligen högst troligt att denna person, sett till hans framtida förvärvsförmåga, kommer ha möjlighet att återbetala sina skulder och det finns då ingen anledning att försätta personen i konkurs. Se Welamson, Mellqvist 2003, s. 25 f.

⁴⁶ Är ett aktiebolag i likvidation, är det likvidatorerna som ska ansöka om att bolaget försätts i konkurs, ifall de finner att bolaget är på obestånd och inte kan betala likvidationskostnaderna, jfr 13 kap. 35 § ABL (25 kap. 36 §).

⁴⁷ Prioriterade fordringar är således t.ex. fordringar med säkerhet i gäldenärens fasta eller lösa egendom, eller fordringar som på grund av sin karaktär är förmånsberättigade, t.ex. lönefordringar.

⁴⁸ Eftersom efterbevakning är möjlig enligt 9 kap. 20-22 §§. Beträffande kallelse på okända borgenärer, se ovan 4.2.3.

När bevakningsfristen har gått ut ska utdelning ske. Förvaltaren upprättar då ett utdelningsförslag som rätten har att fastställa, såvida den inte finner anledning till ändring eller återförvisning. Därefter ska den faktiska utdelningen äga rum så snart all tillgänglig egendom förvandlats till pengar. När utdelning har fastställts av rätten anses konkursen avslutad.

4.3.4 Aktiebolagets rättskapacitet under konkursförfarandet

I samma ögonblick som rätten fattar beslut om att sätta gäldenären i konkurs förlorar denne automatiskt rådigheten över sin verksamhet och konkursförvaltaren övertar ansvaret för bolagets förvaltning. Den *rådighetsförlust* som inträder i och med konkursen innebär enligt 3 kap. 1 § KonkL att gäldenären inte får råda över egendom som hör till konkursboet och inte heller får ingå förbindelser som kan göras gällande i konkursen.⁴⁹ Om konkursgäldenären t.ex. säljer viss egendom blir avtalet i princip ogiltigt.⁵⁰

Under konkursen finns emellertid bolaget fortfarande kvar och företräds enligt 13 kap. 48 § ABL (25 kap. 49 §) av den styrelse och VD eller de likvidatorer som fanns vid konkursens början. Även under konkursen gäller bestämmelserna i ABL om rätt att avgå, om entledigande och om nytillsättning. I dessa avseenden kan alltså bolagsstämman fungera även under pågående konkurs.

Parallellt med det kvarstående bolaget har det dock uppstått ett nytt rättssubjekt, konkursboet. Huruvida konkursboet faktiskt uppfyller kraven på att vara en juridisk person och därmed utgör ett eget rättssubjekt har visserligen debatterats livligt i doktrinen. Argumentet mot att betrakta boet som ett särskilt rättssubjekt är att gäldenären även efter konkursbeslutet behåller en viss ägarposition över konkursmassan. Om gäldenären t.ex. förfogar över egendom i boet, straffas han inte för brott som riktar sig mot annans egendom. Däremot kan han inte heller belastas av de skulder som konkursboet drar på sig, s.k. massaskulder. Tar man detta till sin spets blir konsekvensen att boet kan ha skulder men däremot inga tillgångar. Mot bakgrund av denna tanke menar vissa att det vore tveksamt att betrakta konkursboet som ett särskilt rättssubjekt. Welamson menar dock att frågan egentligen är av rent framställningsteknisk karaktär och att debatten har kommit att handla allt för mycket om ren begreppsjurisprudens.⁵¹ Det torde i vilket fall som helst vara klart att i de fall då boet faktiskt utför vissa handlingar, exempelvis väcker talan som part i rättegång, agerar det som ett enskilt rättssubjekt som företar handlingar genom en eller flera fysiska

⁴⁹ Till konkursboet hör enligt KonkL 3 kap. 3 § i princip all utmättningsbar egendom som tillhörde gäldenären när konkursbeslutet meddelades eller tillfaller honom under konkursen.

⁵⁰ Med undantag för vissa fall av medkontrahentens goda tro, enligt 3 kap. 2 § KonkL. Se härom också Heuman, 2000, s. 194 och Prop. 1975:6 s. 188 f.

⁵¹ Welamson, Mellqvist, 2003, s. 72 f.

personer som ställföreträdare.⁵² Till skillnad från likvidationsfallet finns således under konkursen två rättssubjekt istället för ett; gäldenärsbolaget och konkursboet.

I och med att gäldenären försatts i konkurs och förlorat rådigheten över sin egendom saknar han nu också rätt att väcka talan vid domstol och yrka att tredje man ska utge t.ex. viss egendom eller skadestånd till honom. Gäldenären förlorar nämligen omedelbart sin *partsbehörighet* i och med konkursbeslutet. Efter konkursbeslutet ankommer det på förvaltaren att för boets räkning väcka talan om tillgångar som kan tillfalla konkursboet. Skulle gäldenären likväl väcka talan ska TR:n dock inte avvisa gäldenärens talan utan vidare, utan ska istället bereda boet tillfälle att överta målet.⁵³

Något mer komplicerat är fallet då talan väckts innan konkursbeslutet. Till att börja med kan det hända att en tvist mellan en gäldenär och ett annat rättssubjekt har avgjorts genom en dom som vunnit laga kraft före det att gäldenären försatts i konkurs. I detta fall gäller att domen är bindande även mellan boet och gäldenärens motpart, i den mån ett av parterna slutet avtal med samma innehåll skulle ha varit bindande för boet.⁵⁴

Det kan också vara så att gäldenären före konkursen väckt talan om bättre rätt till viss egendom eller att sådan talan väckts mot honom och att rättegången pågår vid konkursutbrottet. Eftersom gäldenären i målet troligtvis hävdar att han ägde egendomen vid konkursutbrottet, rör processen alltså en tillgång av sådan beskaffenhet att den kan tillfalla boet. För dessa fall ges konkursförvaltaren en möjlighet i 3 kap. 9 § KonkL att överta en pågående rättegång. Skulle förvaltaren således bedöma att gäldenärens yrkande kommer att bifallas och att boet bör ta de kostnadsrisker som är förknippade med en process kan han överta gäldenärens talan. I det fallet tillförs boet de tillgångar som boet med stöd av en framtida dom kan utfå av en svarande. Skulle konkursförvaltaren däremot avstå från att inträda i rättegången, ska den omtvistade egendomen inte anses tillhöra boet.⁵⁵ Egendomen får inte heller, så länge konkursen pågår, utmätas för en fordran som hade kunnat göras gällande i konkursen.

En följd effekt av detta är att gäldenärens motpart, om gäldenären skulle förlora, inte kan utkräva utdömd kostnadsersättning av boet som massafordran. Visserligen kan han göra gällande en oprioriterad fordran för rättegångskostnadsersättning, för tiden innan konkursbeslutet. Ersättning för rättegångskostnad för tiden efter konkursbeslutet kan inte på något sätt hävdas mot boet. Eftersom konkursbolaget troligtvis inte kommer ha medel att täcka den oprioriterade fordran och motparten inte heller kan vända sig till bolagets ställföreträdare, innebär detta att motparten i realiteten inte kommer få någon ersättning alls. Detta kan leda till att gäldenärens motpart ofta ser sig tvingad att ingå en något oförmånlig förlikning när inte boet

---

⁵² Welamson, Mellqvist, 2003, s. 72 f.

⁵³ Heuman, 2000, s. 189.

⁵⁴ Welamson, Mellqvist, 2003, s. 123.

⁵⁵ Heuman, 2000, s. 184.

övertar processen. Anta t.ex. att gäldenären väckt talan om ett betydande skadestånd och förvaltaren avstått från att inträda i målet. Motparten inser att rättegången kan dra ut på tiden och bli mycket kostsam. Även om motparten är säker på att vinna processen kan det trots allt bli billigare att ingå en förlikning, så länge förlikningsbeloppet understiger de kostnader de hade haft för att driva processen och som de inte hade fått ersättning för. Förlikningen kan i det här läget ingås inte bara med gäldenären utan också med förvaltaren, till följd av att förvaltaren anses ha rätt att inför domstolen ta tillbaka sin avståendeförklaring.⁵⁶ Gäldenären kan dock tvinga fram en fortsatt process om han kan ställa säkerhet för vad motparten erbjudit boet genom förlikning, enligt 3 kap. 10 § KonkL. Har motparten tur hinner dock förvaltaren avsluta konkursen innan man nått en förlikning eller processen avslutats. När konkursen avslutas upplöses nämligen gäldenärsbolaget och som vi kommer att se framöver, är det då inte särskilt troligt att bolaget får fortsätta driva talan.

4.3.5 Konkursens avslutande och bolagets upplösning

En konkurs kan avslutas på ett par olika sätt. När en konkurs avslutas med utdelning anses den, som nämnts ovan, avslutad då tingsrätten fastställer utdelningen i enlighet med utdelningsförslaget enligt 11 kap. 18 § KonkL. En konkurs kan också avslutas genom ett avskrivningsbeslut, vilket inträffar dels då konkursboets tillgångar inte förslår till betalning av de med konkursen förenade kostnaderna, enligt 10 kap. 1 §, och dels när ingen fordran görs gällande och inte heller kan antas komma att göras gällande enligt 10 kap. 3 §. Dessutom kan en konkurs avslutas genom att konkursen läggs ned efter det att gäldenären träffat en uppgörelse med borgenärerna enligt 12 kap. 1 §.

Frågan om när aktiebolaget blir upplöst till följd av konkursen regleras emellertid inte i konkurslagen utan i aktiebolagslagen, som skiljer mellan de två olika fallen underskotts- och överskottskonkurs. Har ett aktiebolag försatts i konkurs och konkursen avslutats utan överskott, en s.k. underskottskonkurs, är aktiebolaget enligt 13 kap. 49 § ABL (25 kap. 50 §) upplöst då konkursen avslutats. Med underskott menas helt enkelt att full utdelning inte utgått till alla borgenärer, vilket kan bli fallet både då konkursen avslutas med utdelning och då konkursen avslutas genom avskrivning.⁵⁷ Liksom i likvidationsfallet undviker dock lagtexten att förklara vilka rättsverkningar som anses följa med denna upplösning. Huvudregeln anses dock även här vara att ett bolag upplöst genom underskottskonkurs har förlorat sin rättskapacitet, det är inte längre en juridisk person. Även i detta fall finns dock en mängd undantag som vi kommer till i nästa kapitel.

---

⁵⁶ Heuman, 2000, s. 184, och NJA 1996 s. 46.

⁵⁷ Lindskog, 1995, s. 371.

Avslutas däremot konkursen med överskott, en händelse som är relativt ovanlig, eller om konkursen läggs ned efter frivillig uppgörelse ska rätten enligt 13 kap. 50 § ABL (25 kap. 51 §) i samband med att konkursen avslutas besluta att bolaget ska träda i likvidation. Likvidation kan emellertid med den nya utformningen av 13 kapitlet också bli aktuellt i vissa fall av underskottskonkurs. I 13 kapitlet 49 § andra meningen stadgas nämligen att om det efter en underskottskonkurs finns kvar eller framkommer tillgångar som inte omfattas av konkursen, t.ex. som resultat av en rättegång som konkursboet valt att inte inträda i, ska rätten på ansökan av den som berörs besluta att bolaget ska träda i likvidation. I dessa två fall blir således aktiebolaget inte upplöst i samband med att konkursen avslutas, utan upplösning kommer istället att ske genom likvidation. Eftersom det numera också enligt 13 kap. 44 § ABL (25 kap. 45 §) ges en möjlighet att låta likvidationen upphöra och återuppta verksamheten efter beslut av bolagsstämman, behöver en konkurs inte längre betyda ett definitivt slut för bolaget. Dessa tämligen komplicerade regler om upplösning som ges i aktiebolagslagens 13 kapitel, intar en central roll i frågan om det upplösta aktiebolagets eventuella rättskapacitet och kommer därför att ägnas mer uppmärksamhet i den fortsatta framställningen.

4.4 Avslutande kommentarer

Vi har nu bildat oss en uppfattning om varför och hur ett aktiebolag kan upplösas genom antingen likvidation eller konkurs. Eftersom upplösningen kan sägas vara den omvända motsvarigheten till aktiebolagets bildande kan det vara intressant att göra en jämförelse mellan bildande och upplösning och se vilka materiella likheter och skillnader som finns mellan dessa båda förfaranden i ett rättskapacitetsavseende.

Det första som bör uppmärksammas är registreringens betydelse. Som vi har konstaterat i föregående avsnitt vinner ett aktiebolag sin rättskapacitet först när bolaget blivit registrerat i aktiebolagsregistret. Bolagets upplösning däremot, är inte principiellt knuten till registreringen i aktiebolagsregistret. Istället anses aktiebolaget upplöst då avvecklingen genom likvidation eller konkurs har avslutats och som vi har sett anses upplösningen som huvudregel innebära en förlust av rättskapaciteten. Lagstiftaren har alltså bestämt att ett aktiebolag vinner sin rättskapacitet när det registreras, men förlorar den när avvecklingsförfarandet anses avslutat. Den formalism som så tydligt präglar proceduren för bildandet av ett aktiebolag saknar motsvarighet när ett aktiebolag ska upplösas. Vid en första anblick kan detta tyckas inkonsekvent. Om man har bestämt att ett aktiebolag inte blir juridisk person förrän bolaget är registrerat, hade det varit följdriktigt att aktiebolaget förlorade sin rättskapacitet när det avregistrerades. I sammanhanget måste man emellertid erinra sig de motiv som låg bakom ståndpunkten att rättskapacitet erhålls först vid registrering. Syftet med registreringen var ju dels att ge en registreringsmyndighet möjlighet att kontrollera att bolaget bildats på ett korrekt sätt och dels att skapa publicitet för det nybildade bolaget, ifråga om verksamhetsföremål, aktiekapital,

bolagsorgan m.m. Vid upplösning av ett bolag finns precis samma behov, nämligen att se till att bolaget upplöses på korrekt sätt och att ge publicitet åt avvecklingen. Vid upplösningen sköts emellertid avvecklingen inte av aktieägare eller bolagets företrädare, vilka lagstiftaren inte alltid verkar lita på, utan av rätten tillsatta likvidatorer eller konkursförvaltare. Dessas uppgift är just att tillgodose aktieägares och borgenärens intressen. Lagstiftaren har därmed ansett att dessa personers kunskap och integritet är tillräckligt för att skapa det skydd som aktieägare och borgenärer kräver och någon ytterligare kontroll av registreringsmyndigheten har inte ansetts nödvändig.

Publiciteten, som var ett annat skäl bakom registreringen, bör egentligen betraktas som lösningen på behovet av ett objektiva moment vid själva bolagsbildningen, någonting som utåt visar att aktiebolaget nu är etablerat. Vid avveckling av ett aktiebolag förekommer emellertid ett flertal andra objektiva moment såsom kungörelser, kallelser på okända borgenärer och bevakningsförfaranden, vilka skapar publicitet och således ersätter behovet av registrering. Här kan en parallell dras till en avvecklingsform som vi hade tidigare, nämligen avregistrering i aktiebolagsregistret enligt dåvarande 13 kap. 18 § ABL.⁵⁸ Enligt dessa regler skulle ett aktiebolag som inte hade gett in någon anmälan till registreringsmyndigheten under de tio senaste åren, under vissa i lagtexten närmare angivna förutsättningar, avföras ur registret och därmed anses upplöst. Att bolaget i det här fallet skulle anses upplöst på grund av avregistreringen, berodde helt enkelt på att man i övrigt saknade något objektiva moment för själva avvecklingen, som gav publicitet och som man kunde knyta själva upplösningen till. Av den anledningen var det naturligt att upplösningen blev beroende av själva avregistreringen.⁵⁹

Det är också intressant att studera hur lagstiftaren har valt att hantera bolagets rättskapacitet under de två olika procedurerna, bildande och upplösning. Under bildande av aktiebolag är huvudregeln att bolaget inte äger någon rättskapacitet. Till detta har man dock infört ett antal undantag som bl.a. ger styrelsen rätt att föra talan i mål rörande bolagsbildningen och som ger vissa företrädare rätt att ingå avtal i bolagets namn. Under upplösning av aktiebolag är huvudregeln istället att bolaget har rättskapacitet, men med undantaget att rättskapaciteten begränsas av att i princip alla åtgärder som vidtas måste vara ett steg i bolagets avveckling. Syftet med dessa konstruktioner är egentligen detsamma. Under bildningen, innan aktiekapitalet är inbetalat och skyddat, vore det alltför riskabelt att ge bolaget full rättskapacitet. Bolaget måste dock få så pass fria händer att det med tillgängliga medel kan se till att bolagsbildningen fullbordas. Under upplösningen, genom t.ex. likvidation, måste bolaget behålla sin fulla rättskapacitet för att likvidatorn ska kunna vidta de åtgärder som är nödvändiga för bolagets avveckling. Samtidigt måste tyglarna hållas så pass hårt att rättskapaciteten inte utnyttjas för något annat syfte än bolagets avveckling. Man kan således säga att styrelsens behörighet att föra registreringen föra talan i mål rörande bolagsbildningen kan sägas ha sin

⁵⁸ Bestämmelsen togs bort per den 1 januari 2002. Se härom Prop. 2000/01:150, s. 61.

⁵⁹ Se Lehrberg, 1990, s. 118.

motsvarighet i likvidatorernas behörighet att handha avvecklingen av bolagets verksamhet under likvidationen.

Avslutningsvis kan man konstatera att rättskapaciteten är ett verktyg som lagstiftaren har föresatt sig att kontrollera mycket noggrant. Nu vet vi också att huvudregeln är att ett upplöst aktiebolag, vare sig det upplöses genom likvidation eller konkurs, anses sakna rättskapacitet. Nästa avsnitt ska ägnas åt att undersöka hur stark denna huvudregel egentligen är.

5 Upplösta aktiebolags rättskapacitet

5.1 Inledning

Följande kapitel ska ägnas åt den mest intressanta frågan i den här uppsatsen, nämligen i vilken utsträckning ett aktiebolag som har blivit upplöst genom konkurs eller likvidation, trots upplösningen kan vidta rättshandlingar i frågor som sammanhänger med bolagets tidigare existens men som av någon anledning ännu inte är helt avslutade. Eller, som det något enklare kan uttryckas, i vilken utsträckning äger ett upplöst aktiebolag överhuvudtaget rättskapacitet?

Som vi kommer att se under det nästföljande avsnittet, 5.2, om behovet av åtgärder efter upplösningen, innebär en upplösning inte alltid att bolagets alla rättsförhållanden slutligen avvecklas. Tvärtom är det inte alls ovanligt att ett upplöst bolag har någon eller några förbindelser kvar efter upplösningen. I därpå följande avsnitt, 5.3, ska jag något närmare gå in på den faktiska innebörden av ett aktiebolags upplösning. Jag har ju tidigare, i fjärde kapitlet, gått igenom hur upplösningen går till och när den inträder, men i detta avsnitt ska jag fokusera tydligare på de rättsliga konsekvenserna av upplösningen, och därigenom förfinna frågeställningen om det upplösta aktiebolagets rättskapacitet något. Återstoden av kapitlet ägnas åt att utreda det faktiska rättsläget rörande upplösta aktiebolags rättskapacitet, för de två olika upplösningssformerna likvidation och konkurs. Här kommer tveklöst mest energi läggas på upplösning efter konkurs, eftersom det framförallt är här komplikationerna inträder och det här finns en mycket extensiv samling rättsfall och doktrin som behandlar problemet. Kapitlet avslutas som tidigare med kommentarer på det som framkommit under kapitlets gång.

5.2 Behovet av åtgärder efter upplösning

När ett aktiebolag en dag når sitt slutliga öde och upplöses har det i de flesta fall hunnit existera under en ansevärd tidsperiod. De flesta bolag har då drivit en omfattande rörelse, med ett flertal anställda och med många och invecklade affärsrelationer. En upplösning, oavsett om den sker genom konkurs eller likvidation, syftar som vi har sett till att avveckla alla dessa rättsförhållanden så att det inte finns några förbindelser kvar när bolaget väl upplöses. Såväl konkurs som likvidation är emellertid kostsamma förfaranden som man försöker genomföra på så kort tid som möjligt. På grund av att tiden för avveckling ibland blir alltför kort inträffar det inte sällan att avvecklingen misslyckas med att avsluta samtliga bolagets förbindelser. Nedan ska ges några exempel på sådana kvarstående eller efter upplösningen uppkommande förbindelser.

5.2.1 Fordringsanspråk för upplöst aktiebolag

Till att börja med kan det hända att det efter upplösningen framkommer tillgångar tillkommande bolaget, som inte har upptäckts under upplösningen. Skulle en tillgång framkomma uppstår naturligtvis ett behov av att realisera denna, för att tillgången ska komma aktieägarna eller borgenärerna till godo. För att realisera tillgången krävs dock att någon åtgärd vidtas från det numera upplösta aktiebolagets sida. Någon måste ombesörja realisationen av tillgången och dela ut de influtna pengarna till aktieägarna. Vem som kan och får vidta dessa åtgärder efter att bolaget är upplöst är emellertid inte under alla omständigheter självklart. Ofta består tillgången av ett bolaget tillhörigt fordringsanspråk, på någon utomstående person. Dessa fordringar är inte sällan tvistiga, särskilt när det rör sig om skadeståndsanspråk, varför det upplösta aktiebolaget kan behöva väcka en rättslig talan för att göra gällande sitt anspråk. Frågan blir då, kan det upplösta bolaget vara part i en sådan process och vem har rätt att föra talan?

Det är inte heller helt omöjligt att aktiebolaget blir upplöst under en pågående process, vilken antingen bolaget själva eller motparten kan vara intresserade av att avsluta trots att bolaget blivit upplöst. Situationen har diskuterats ovan i avsnitt 4.3.4. Det som då kunde konstateras var att om en process pågår när bolaget försätts i konkurs, kan den omtvistade tillgången beroende på förvaltarens handlande tillfalla antingen konkursboet eller gäldenärsbolaget. Om förvaltaren avstår från processen är det emellertid inte omöjligt att han hinner avsluta konkursen och upplösa bolaget innan processen är avslutad. Frågan blir då om det upplösta bolaget, i någon form, får driva processen vidare.

5.2.2 Fordringsanspråk mot upplöst aktiebolag

I andra fall, särskilt då bolaget har kvarstående skulder, vilket inte är ovanligt efter en konkurs, kan det finnas en eller flera utomstående personer som vill instämna bolaget för att göra gällande någon form av anspråk som de säger sig ha gentemot bolaget. I detta fall är det dock motparten, och inte det upplösta aktiebolagets sida som är angelägna om att bolaget ska tillmätas rättskapacitet för att de ska kunna träda i svaromål i en tänkbar process.

5.2.3 Åtgärder som sammanhänger med aktiebolagets avveckling och upplösning

Några av de vanligaste orsakerna till att det uppstår behov av åtgärder efter upplösningen är vidare att aktieägare eller bolagsföreträdare inte tycker att avvecklingen eller upplösningen av bolaget har gått rätt till. Bl.a. händer det att de vill att bolaget ska föra talan mot ett beslut om tvångslikvidation eller mot ett beslut om konkurs. De kan också vilja att bolaget ska föra talan om

skadestånd mot en konkursförvaltare eller annan, som deltagit i avvecklingen av bolagets verksamhet.

5.2.4 Målsägandetalan för upplöst aktiebolag

Slutligen kan det också tänkas finnas ett behov av att vidta åtgärder efter bolagets upplösning därför att företrädarna för bolaget vill föra en målsägandetalan, eller göra angivelse för ett brott som tidigare begåtts mot bolaget.

Mot bakgrund av den ovanstående exemplifieringen är det uppenbart att det kan uppstå situationer, då upplösta aktiebolag trots upplösningen har behov av att vidta rättsliga åtgärder för att bolaget slutligen ska avvecklas.

5.3 Mer om innebörden av aktiebolags upplösning

Regler om aktiebolagets upplösning infördes för första gången i 1895 års aktiebolagslag. På den tiden var det emellertid klart att upplösningen inte innebar att bolaget upphörde att finnas till som juridisk person. Med ”upplösning” menades istället att bolagets ordinarie verksamhet upphörde och att bolaget inriktades på avveckling av tidigare bedriven verksamhet. Lehrberg menar att detta betydde att även ett upplöst aktiebolag ägde rättskapacitet enligt 1895 års regler, så länge bolagets yttre och inre rättsförhållanden ej var slutligt utredda och i den mån det erfordrades för denna utredning.⁶⁰

Den terminologi som gäller idag genom 1975 års aktiebolagslag och även i den nya aktiebolagslagen, d.v.s. att aktiebolagets upplösning knyter an till avvecklingens avslutande, tillkom först genom införandet av 1910 års aktiebolagslag. Det har ju tidigare i uppsatsen konstaterats att ett bolag enligt aktiebolagslagen anses upplöst antingen, i fall av upplösning genom likvidation, då likvidatorerna lägger fram sin slutredovisning, eller, i fall av upplösning genom konkurs, då konkursen avslutas, om det rör sig om en underskottskonkurs. Vad denna upplösning faktiskt innebär för aktiebolagets rättskapacitet framgår emellertid inte av lagtexten. Vid bildande av ett aktiebolag anges det ju tydligt att bolaget blir en juridisk person och erhåller rättskapacitet först när aktiebolaget registreras (2 kap. 13 § ABL), men någon motsvarande reglering som anger när bolaget på grund av upplösningen upphör att vara juridisk person finns inte.

I teorin skulle termen ”upplösning” kunna tänkas innebära antingen att aktiebolagets rättspersonlighet upphör, att aktiebolagets organisation upphör, eller en kombination av dessa båda.⁶¹ Lagstiftarens avsikt verkar dock ha varit att ett aktiebolag i princip ska anses förlora sin rättskapacitet

---

⁶⁰ Lehrberg, 1990, s. 124 f.

⁶¹ Lehrberg, 1990, s. 126.

när det blir upplöst. Det uttalas bl.a. i förarbetena till 1975 års aktiebolagslag att ett aktiebolag upphör att vara juridisk person i och med upplösningen.⁶² Att aktiebolaget därmed såsom huvudregel förlorar sin rättskapacitet förefaller också vara den dominerande uppfattningen både i doktrin och i rättspraxis. Vad man dock redan i det här skedet bör uppmärksamma är ordet ”huvudregel”. Det här är nämligen inte en regel utan undantag, tvärtom är denna huvudregel ordentligt urholkad av ett flertal undantag i både lagstiftning och rättspraxis. T.ex. är det ju tidigare konstaterat att ett bolag som upplösts genom likvidation skall återupplivas genom efterföljande likvidation, om behov av likvidationsåtgärd uppstår efter upplösningen. Det uttalas också i propositionen till 1975 års aktiebolagslag att ett aktiebolag inte längre är att anse som upplöst när likvidationen ska fortsättas enligt reglerna om efterföljande likvidation.⁶³ På samma sätt kommer det i den fortsatta framställningen framgå att också bolag som upplösts genom underskottskonkurs i vissa fall har kunnat återupplivas för att vidta nödvändiga åtgärder. Här börjar man ana att begreppet ”upplösning” inte bör uppfattas som någonting definitivt och slutgiltigt. Aktiebolaget kan ju tydligen i flera fall återuppstå trots upplösningen.

Enligt Lehrberg bör man dock inte behandla problemet med det upplösta aktiebolagets rättskapacitet som en frågeställning om bolaget äger rättskapacitet eller inte. Istället beskrivs det upplösta aktiebolagets rättsliga position antagligen bäst som någonting mitt emellan. Lehrberg väljer därför att göra en distinktion mellan aktiv och passiv rättskapacitet, och menar att ett upplöst aktiebolag kan sägas ha *passiv rättskapacitet* i den meningen att bolaget som sådant kan vara subjekt i ett rättsförhållande, d.v.s. det kan äga egendom, vara part i avtal, ha skulder m.m. Däremot äger bolaget endast *aktiv rättskapacitet* för det fall att bolagsorganisationen återuppstår för efterföljande likvidation. Bolaget kan då genom aktivt agerande grundlägga nya rättigheter och skyldigheter, förfoga över rättigheter, fullgöra förpliktelser och vara part i rättegång. Utifrån detta perspektiv, menar Lehrberg, bör aktiebolagets upplösning endast betraktas som en upplösning av bolaget som organisatorisk enhet. Den aktiva rättskapacitetens bortfall är endast en konsekvens av att bolagsorganisationen blivit upplöst. Med andra ord skulle upplösningen enligt detta resonemang, inte beröra aktiebolagets rättskapacitet i sig, utan snarare bolagets möjligheter att utöva rättskapaciteten.⁶⁴ Således menar också Lehrberg m. fl. att det som avses med begreppet ”upplöst aktiebolag” är ett aktiebolag som en gång blivit upplöst, oavsett om bolaget sedan återuppstått för efterföljande likvidation.⁶⁵

Huruvida Lehrberg har rätt när han påstår att det upplösta bolagets aktiva rättskapacitet endast kan återupprättas genom efterföljande likvidation återstår att se. Påståendet leder emellertid in på frågan vilka faktiska

---

⁶² SOU 1971:15 s. 324

⁶³ Prop. 1975:103 s. 515.

⁶⁴ Lehrberg, 1990, s. 131 f.

⁶⁵ Lehrberg, 1990, s. 131.

tillvägagångssätt som teoretiskt sett står ett upplöst aktiebolag till buds, för att utföra de åtgärder de har behov av. Om vi utgår från exemplet att det efter ett bolags upplösning kommer fram en tvistig fordran som utgör en potentiell tillgång, kan man tänka sig tre alternativa vägar för att tillgodose det upplösta bolagets anspråk på att tillgodogöra sig denna fordran.

Det första alternativet är att bolaget utskiftar sin tvistiga fordran till aktieägarna, som sedan med fullgod rättskapacitet kan driva en process och uppbära eventuell ersättning från motparten. Det andra alternativet är det som Lehrberg förespråkar som det enda alternativet, nämligen att bolaget träder i likvidation direkt när den tvistiga fordran uppdragas och att likvidatorn därefter fullföljer processen. Först när processen är avslutad sker en eventuell utskiftning till aktieägarna. Det tredje och mest kontroversiella alternativet, är att bolaget i egen regi, trots upplösningen tillåts att fortsätta som part i processen. I det fallet skulle lämpligtvis den tidigare bolagsorganisationen inträda i sina gamla roller och driva processen utan inblandning från likvidator. Därefter skulle bolaget dock eventuellt behöva träda i likvidation för att genomföra ett skifte om nya medel har uppburits i processen.

I följande avsnitt kommer lagregler, doktrin och rättspraxis att undersökas för att se om och i vilka fall upplösta aktiebolag har tillerkänts rättskapacitet.

5.4 Aktiebolagets rättskapacitet efter upplösning genom likvidation

5.4.1 Lagreglerna

Som vi har konstaterat är huvudregeln att ett upplöst aktiebolag har förlorat sin rättskapacitet, det är inte längre en juridisk person. Sedan 1944 finns emellertid en bestämmelse, för bolag upplösta genom likvidation som stadgar att likvidationen i vissa fall ska fortsättas, eller rättare sagt återupptas, oaktat att bolaget en gång blivit upplöst.⁶⁶ I motiven till 1944 års aktiebolagslag uttalades följande. ”Såsom förutsättning för att bolaget ska anses upplöst anges i förslaget att likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag och framlagt slutredovisning. Skulle vid slutredovisningens framläggande likvidationen i verkligheten icke vara slutförd utan det sedermera visa sig exempelvis att för bolaget tillgångar återstå eller att skifte skett ehuru skuld är obetald, måste bolagsförhållandet anses i denna del fortbestå.” Således infördes en regel som stadgar att likvidationen trots upplösningen ska återupptas, om antingen en *tillgång yppas, talan mot bolaget väcks* eller *eljest behov av likvidationsåtgärd uppkommer*. Förfarandet, som kallas *efterföljande likvidation*, återfinns idag i 13 kap. 43 § ABL (25 kap. 44 §)

---

⁶⁶ 168 § i 1944 års aktiebolagslag.

och innebär att bolaget inte längre är upplöst till följd av likvidationen, utan är enligt gällande terminologi *återuppståndet*.⁶⁷

I bestämmelsens första punkt anges det första skäl för när likvidation ska fortsättas, nämligen om en *tillgång framkommer* för bolaget efter dess upplösning. Om en tillgång framkommer ligger det i aktieägarnas intresse att denna tas tillvara så att värdet av tillgången kan bli föremål för skifte, vilket således är motivet bakom att likvidationen ska återupptas i detta fall. Enligt både Lindskog och Lehrberg, bör den här regeln betraktas som en presumtionsregel. Med andra ord presumeras behov av likvidationsåtgärd föreligga om tillgång framkommer, och denna presumtion kan inte motbevisas.⁶⁸ Lindskog menar dock att om tillgången är av så begränsat värde, att den inte ens täcker kostnaderna för ett fortsatt likvidationsförfarande, torde likvidatorn ha rätt att helt formlöst avveckla tillgången på lämpligt sätt, d.v.s. utan att dra igång en hel likvidationsprocess. Vissa gränsdragningsvårigheter uppstår då om det är en tillgång som endast skulle ge ett ringa överskott efter betalning av likvidationskostnaderna. Lindskog menar att i ett dylikt fall ska dock likvidationen fortsätta, om inte likvidatorn med samtliga aktieägares samtycke kan hantera situationen på ett praktiskt sätt.

I bestämmelsens andra punkt anges det andra skälet för när likvidationen ska fortsättas, nämligen då *talán väcks* mot bolaget. Om talan väcks mot bolaget ligger det dock oftast inte i aktieägarnas intresse att likvidationen ska fortsättas. För aktieägarna hade det mest bekväma alternativet varit att helt enkelt inte bemöta talan, med hänvisning till att bolaget är upplöst. Mot denna bakgrund har således lagstiftaren valt att införa vad Lindskog betraktar som en *imperativ* bestämmelse, som anger att om talan väcks mot bolaget ska likvidationen fortsättas utan undantag.⁶⁹ Möjligheterna för en borgenär att väcka talan mot bolaget efter upplösningen begränsas dock av den *preklusionsverkan* som följer med kallelsen på okända borgenärer som görs när bolaget likvideras (se ovan 4.2.3).⁷⁰

Lehrberg för ett resonemang *de lege ferenda* kring andra punkten i 13 kap. 43 § och menar att den borde utgå.⁷¹ Detta skulle nämligen möjliggöra avvísning av en talan mot ett upplöst aktiebolag, dels då det yrkande som framställs är uppenbart ogrundat, och dels då det är ostridigt eller i övrigt uppenbart att ändamålet med yrkandet inte kan uppnås, vilket är fallet då det är klart att bolaget saknar tillgångar. Lehrbergs förslag uppmärksammades dock inte av aktiebolagskommittén vid införandet av 2001 års bestämmelser om likvidation av aktiebolag, som istället lämnade bestämmelsen i stort sett oförändrad.

---

⁶⁷ Prop. 1975:103, s. 515.

⁶⁸ Lindskog, 1995, s. 314, Lehrberg, 1990, s. 132.

⁶⁹ Lindskog, 1995, s. 315.

⁷⁰ Fordringen kan dock fortfarande användas för kvittning, om det i övrigt är tillåtet och anmälningstiden inte hade gått ut när borgenären förvärvade fordringen eller när han kom i skuld till bolaget. Se Lehrberg, 1992, "Advokaten" 1992, nr 2, s 106.

⁷¹ Lehrberg, 1990, s. 234.

Det tredje skälet för fortsatt likvidation uttrycks i bestämmelsens tredje punkt som när ”det av annat skäl uppkommer behov av en likvidationsåtgärd”. Med detta avses enligt förarbetena andra situationer då det upplösta bolaget av någon anledning behöver ha en ställföreträdare. Som exempel anges då bolagets medkontrahent behöver en bekräftelse på ett avtal som har träffats med bolaget under likvidationen.⁷² Enligt Lindskog bör begreppet likvidationsåtgärd ges en vid omfattning.⁷³ Eftersom bestämmelsen innehåller ett behovsrekvisit kan man fråga sig vem som ska göra denna behovsprövning. Lindskog menar att det i första rummet är likvidatorn som har att avgöra om behov föreligger, men vid eventuell rättegång blir frågan föremål för rättsens prövning. Innebörden av behovsrekvisitet torde då vara att likvidationen ska fortsättas endast om det är motiverat av ett intresse som är att bedöma som skyddsvärt. Vem intresset tillkommer har dock ansetts ovidkommande.⁷⁴

När något av ovanstående skäl föreligger ska alltså likvidationen fortsätta, och utgångspunkten är då att den tidigare likvidatorn ska återinträda i sitt uppdrag. Enligt andra stycket i 13 kap. 43 § ska då likvidatorn genast anmäla den fortsatta likvidationen för registrering. Fråga uppkommer då om denna registrering på något sätt bör jämföras med förfarandet vid nybildande av aktiebolag, då bolaget erhåller sin rättskapacitet i samband med registreringen. Både Lehrberg och Lindskog menar dock att registreringen inte har någon betydelse för bolagets rättskapacitet. Skulle likvidatorn underlåta att anmäla den fortsatta likvidationen och registrering utebli, ska detta alltså inte hindra att bolaget återfår sin rättskapacitet och partshabilitet.⁷⁵ Detta resonemang stämmer också överens med HD:s bedömning av rättsfallet NJA 1974 s. 584, som behandlas mer ingående i det följande.⁷⁶

5.4.2 Rättspraxis

Rättspraxis beträffande bolag upplösta genom likvidation är tämligen mager, och har främst gällt likvidatorers med fleras förpliktelse att uppträda som bolagets ställföreträdare efter avslutad likvidation. Även den principiella frågan om ett genom likvidation upplöst bolags rättskapacitet har dock prövats, samt frågan om anmälan för registrering av fortsatt likvidation.⁷⁷

NJA 1900 s. 305. Efter att slutredovisning för likvidation av ett aktiebolag avgivits och registrering skett, hade en borgenär ansökt om bolagets försättande i konkurs. Ansökningen hade delgivits likvidator, vilken förklarade att han inte hade varken plikt eller befogenhet

---

⁷² Prop 2000/01:150 s. 114 f.

⁷³ Lindskog, 1995, s. 315.

⁷⁴ Lindskog, 1995, s. 315.

⁷⁵ Lindskog, 1995, s. 316, Lehrberg, 1990, s. 136.

⁷⁶ Ett senare rättsfall, NJA 2000 s. 144, som rört upplösning genom konkurs, talar eventuellt för att registreringen numera tillmäts en viss betydelse. Rättsfallet behandlas ingående nedan.

⁷⁷ Se även NJA 1900 s. 305.

att ingå i svaromål sedan likvidationen avslutats. HD fann att den omständigheten, att bolagets likvidation till aktiebolagsregistret anmälts som avslutad, inte var av sådan beskaffenhet, att borgenären, som inte fått fullt betalt för sin fordran, betagits rätten att få sin konkursansökan prövad i laga ordning. Vidare anförde HD, att likvidatorerna måste anses behöriga att ifråga om ett sådant yrkande företräda bolaget och svara på dess vägnar.

NJA 1915 s. 418. Anspråk på skadestånd på grund av avtalsbrott riktades mot ett aktiebolag, vilket efter anmälan om avslutad likvidation avförts ur aktiebolagsregistret. En av bolagets två likvidatorer instämde, men uteblev vid målets handläggning. Han förelades vid vite att inställa sig, men uteblev återigen. Dock var han båda gångerna på plats, i annan egenskap, och gjorde gällande att han varken var skyldig eller berättigad att företräda det upplösta bolaget. Sedan vitet utdömts besvarede sig likvidatorn häröver. HovR:n fann emellertid ej skäl att göra ändring i RR:ns beslut och HD fann ej skäl att göra ändring i HovR:ns utslag.

NJA 1974 s. 584. I detta fall hade ett aktiebolag yrkat att utfå 5800 kronor av en köpman på grund av kontraktsbrott. Tingsrätt och hovrätt hade ogillat käromålet. I HD framkom att bolaget hade trätt i likvidation och att denna hade lagts ned på grund av att det saknades medel för att täcka likvidationskostnaderna. Därefter var bolaget att anse som upplöst. Anmälan för registrering om fortsättande av likvidationen på grund av att behov av likvidationsåtgärd uppkommit hade inte skett. Föredragande revisionssekreteraren förordade ett krav på att fortsatt likvidation anmälts för registrering, och då sådan ej hade gjorts skulle aktiebolaget fortfarande vara att anse som upplöst, och det torde därför sakna partshabilitet. HD fann emellertid inte skäl till avvisning utan tog upp målet för tillståndsprovning (vilket emellertid vägrades).

Genom dessa rättsfall står det klart att för bolag upplösta genom likvidation utgör upplösningen inte hinder för bolaget att vid efterföljande likvidation uppträda som självständigt rättssubjekt. Det står också klart att en vald eller förordnad likvidator inte är beroende av nytt val eller förordnande för att vara behörig att vidta likvidationsåtgärder efter upplösningen. De en gång förordnade likvidatorerna torde till och med vara pliktiga att sköta den efterföljande likvidationen och att göra anmälan härom för registrering. Av principiellt intresse är vidare att föredragande revisionssekreterare förordade ett krav på att fortsatt likvidation anmälts för registrering, och då sådan ej gjorts skulle bolaget fortfarande vara att anse som upplöst. HD tillmätte emellertid inte registreringen någon betydelse för att aktiebolaget skulle kunna återupprätta sin rättskapacitet.⁷⁸ I ett senare rättsfall, NJA 2000 s. 144, har dock HD antytt att man numera fäster viss vikt vid registreringen, åtminstone vad gäller efterföljande likvidation efter konkurs. Vi återkommer till detta rättsfall i nästa avsnitt, rörande rättskapacitet efter upplösning genom konkurs.

Frågor om rättskapacitet efter upplösning genom likvidation har också varit föremål för prövning i skatteprocessen. En enligt min mening anmärkningsvärd dom meddelades av regeringsrätten i RÅ 1991 not 9.

RÅ 1991 not 9. I målet anförde den verkställande direktören för ett aktiebolag besvär över en dom av kammarrätten om skönstaxering och skattetillägg för bolaget ifråga. Under processen i kammarrätten hade bolaget försatts i likvidation och kammarrättens dom hade

---

⁷⁸ För vidare diskussion kring detta, se Lehrberg, 1990, s. 136. Enligt Lehrberg torde anmälan för registrering inte i sig vara någon betingelse för att ett aktiebolag ska anses ha återuppstätt för efterföljande likvidation.

delgivits likvidatorn. Regeringsrätten antecknar i sin dom att bolaget enligt uppgift av den verkställande direktören är upplöst sedan likvidationen numera avslutats. Regeringsrätten anför att ett upplöst bolag som huvudregel saknar rättskapacitet och därmed också s.k. partshabilitet, d.v.s. förmåga att uppträda som part i rättegångar. Anledning att frånga huvudregeln har inte framkommit i målet. Vidare anmärker regeringsrätten att ett bolag i likvidation företräds av likvidatorn och inte av VD. På grund av det anförda och då verkställande direktören inte heller för egen del kan anses ha talerätt i målet avvisar regeringsrätten besvären.

Man kan fråga sig vilket av de av regeringsrätten anförda skälen, avsaknad av rättskapacitet eller bristande talerätt, som avvisningen faktiskt grundar sig i. Bedömningen avseende talerätten är i sak helt korrekt. Det är likvidatorn som företräder ett likviderat bolag enligt 13 kap. 29 § ABL (25 kap. 30 §) och en besvärstalan framställd av VD ska avvisas på grund av bristande talerätt. Att regeringsrätten däremot också motiverar avvisningen med att bolaget saknar rättskapacitet är mer tveksamt. Enligt min bedömning hade en rimlig tolkning av fallet varit att konstatera att den pågående taxeringsprocessen utgör ett behov av fortsatta likvidationsåtgärder, varför bolaget i likvidation bör tillerkännas full rättskapacitet. Talan ska emellertid framställas av likvidatorn och inte av VD, och därmed avvisas besväret uteslutande p.g.a. bristande talerätt.

Regeringsrätten har dock i ett senare mål, RÅ 1999 ref. 34, förtydligat sig på denna punkt.

RÅ 1999 ref 34. I målet prövades frågan om ett genom likvidation upplöst aktiebolag, som var part i en taxeringsprocess redan innan likvidationsförfarandet inleddes, ska anses ha fortsatt partshabilitet i taxeringsprocessen. Bolaget hade under pågående taxeringsprocess frivilligt trätt i likvidation och sedan upplösts. Länsrätten har därefter dömt i målet och delvis bifallit skattemyndighetens taxeringsyrkanden. När SKM överklagade domen med yrkande om helt bifall till taxeringshöjningen avvisade kammarrätten myndighetens talan med hänvisning till att bolaget förlorat sin partsbehörighet. Regeringsrätten ansåg dock, trots att bolaget hade upplösts, att behov av fortsatta likvidationsåtgärder förelåg pga. den pågående taxeringsprocessen. Bolaget tillerkändes partsbehörighet i processen.

Genom regeringsrättens dom från 1999 står det alltså numera klart att en ännu inte avslutad taxeringsprocess utgör behov av fortsatta likvidationsåtgärder och att bolagets upplösning genom likvidation inte utgör hinder för bolaget att uppträda som självständigt rättssubjekt i den fortsatta processen.

5.4.3 Doktrin

Efter denna redogörelse av rättspraxis och ABL:s möjligheter till fortsatt likvidation är det tydligt att ett genom likvidation upplöst aktiebolag har tämligen långtgående möjligheter att även efter upplösningen vidta åtgärder, i den utsträckning de är nödvändiga för bolagets avveckling. Eftersom tredje punkten i 13 kap. 43 § ABL är en rejäl slasktratt är det rimligt att anta ett likviderat aktiebolag kan återuppstå för nära nog alla tänkbara åtgärder som är nödvändiga för en ändamålsenlig avveckling av bolaget. Med återuppståndelsen följer också full rättskapacitet för bolaget i likvidation,

vilket antyder att en upplösning efter likvidation inte alls är någonting definitivt. Frågan är då hur denna lagstiftarens lösning ska uppfattas, mot bakgrund av den samtidigt uttalade avsikten att ett bolag som upplöses ska anses förlora sin status som juridisk person.

I doktrinen har innebörden av möjligheten till fortsatt likvidation tolkats som att den föregående upplösningen i stort sett endast är att betrakta som en formalitet, som inte påverkar bolagets rättspersonlighet. Rodhe har uttalat att den formella upplösningen enligt 13 kap. 40 § ABL i grund och botten endast är ett konstaterande av att likvidatorerna lägger ned sin verksamhet. Den har inga konsekvenser för äganderätten till bolagets tillgångar. Dessa överförs till aktieägarna genom skiftet. Upplösningen har inte heller några konsekvenser beträffande ansvaret för bolagets skulder. Däremot innebär upplösningen, enligt Rodhe, att bolagets kända och utskiftade tillgångar, liksom dess ännu okända tillgångar, inte längre kan belastas med någon ny bolagets gäld.⁷⁹

Även i Anderssons, Johanssons och Skogs kommentar till aktiebolagslagen uttalas att aktiebolagets upplösning i grund och botten endast är ett konstaterande av att likvidatorn lägger ned sin verksamhet. Upplösningen påverkar inte äganderätten till bolagets tillgångar eller ansvaret för dess skulder, men får till konsekvens att bolagets egendom inte kan belastas med någon ny bolagsskuld.⁸⁰

Lehrberg menar att problemet bör tolkas så att när ett bolag blir upplöst, fortsätter det att vara upplöst, så länge efterföljande likvidation inte äger rum. I den mån praktiskt behov föreligger äger dock även ett upplöst aktiebolag rättskapacitet och kan återuppstå, i den omfattning som erfordras för att det ifrågavarande rättsförhållandet ska kunna bli slutligt utrett. Detta innebär dock inte att situationen bör tolkas som att bolaget aldrig varit upplöst. Snarare bör termen *upplöst aktiebolag*, som vi tidigare nämnt, tolkas som ett aktiebolag som en gång blivit upplöst, oavsett om bolaget sedan återuppstått för efterföljande likvidation.⁸¹

5.5 Aktiebolagets rättskapacitet efter upplösning genom konkurs

5.5.1 Lagreglerna

Såsom tidigare konstaterats indelas ett aktiebolags konkurs i de två olika fallen *underskotts-* och *överskottskonkurs*. Har ett aktiebolag försatts i konkurs och konkursen avslutats utan överskott, en s.k. underskottskonkurs,

---

⁷⁹ Rodhe 2002, s. 284.

⁸⁰ Andersson, Johansson, Skog, del II, 2003, 13:95

⁸¹ Lehrberg, 1990, s. 130ff.

är aktiebolaget enligt 13 kap. 49 § ABL upplöst då konkursen avslutas. Avslutas däremot konkursen med överskott, eller om den läggs ned efter frivillig uppgörelse, ska rätten enligt 13 kap. 50 § ABL i samband med att konkursen avslutas besluta att bolaget ska gå i likvidation. Allmänna regler om likvidation gäller då och bolaget är upplöst när likvidatorerna avlägger sin slutredovisning.

Sedan aktiebolagslagens 13 kapitel fick en ny utformning i januari 2002, finns det numera också ett specialfall av underskottskonkurs som på samma sätt som vid överskottskonkurs leder till likvidation av bolaget. Således gäller enligt 13 kap 49 § 1 st. 2 meningen ABL, att om det efter underskottskonkursens avslutande finns tillgångar som inte omfattas av konkursen, ska rätten på ansökan av den som berörs besluta om likvidation.

Det kan i sammanhanget vara intressant att nämna något mer om motiven bakom denna senaste lagändring. Fram till 2002 var det endast i fall av överskottskonkurs som det fanns en plikt för bolaget att träda i likvidation. För övriga fall, där behov av likvidationsåtgärd kunde tänkas föreligga, har det hittills saknats bestämmelser som möjliggjort ett återuppstående efter upplösning genom underskottskonkurs. I förarbetena till reglerna om upplösning genom konkurs i 1944 års aktiebolagslag gjordes dock ett uttalande som nog får anses vara det första steg som togs mot 2002 års ändring. I uttalandet påpekades att, någon bestämmelse motsvarande den om återupptagande av likvidation, då tillgång yppades eller talan väcktes mot bolaget eller i övrigt behov uppkom av likvidationsåtgärd, ej syntes erforderlig vid upplösning genom konkurs. Istället, menade kommittén, borde bestämmelserna i dåvarande 170 § andra stycket (idag 13 kap. 50 § ABL), dvs. reglerna om att likvidation ska ske om konkursen avslutats med överskott, äga analog tillämpning, för de fall då bolaget inte varit i likvidation då det försattes i konkurs.⁸² Sedan lagändringen 2002, krävs dock inte någon analog tillämpning av reglerna om likvidation efter överskottskonkurs, om det efter avslutad underskottskonkurs finns tillgångar som inte omfattas av konkursen. Istället anger aktiebolagslagen i 13 kap. 49 § första stycket, andra meningen, att i dessa fall ska rätten på ansökan av den som berörs besluta om likvidation. Någon särskild motivering för införandet gjordes emellertid inte av Aktiebolagskommittén, utan man nöjde sig med att konstatera att det i vissa fall har uppstått problem då det efter konkursens avslutande funnits tillgångar som inte omfattats av konkursen, och att de regler som gäller vid överskottskonkurs därför också bör gälla vid underskottskonkurs.⁸³ I den proposition som lades fram i augusti 2001, kunde regeringen emellertid också ta stöd i två nyligen avgjorda rättsfall, NJA 2000 s. 144 och NJA 2001 s. 144, där högsta domstolen ansett att ett likvidationsförfarande har kunnat inledas i dylika fall. Dessa fall kommer att behandlas ingående i nästföljande avsnitt.

Det är dock fortfarande så, att endast när det rör sig om en underskottskonkurs inträffar upplösningen av bolaget omedelbart efter

---

⁸² SOU 1941:9 s. 598.

⁸³ SOU 1999:36 s. 104.

konkursens avslutande. Rör det sig om överskottskonkurs kommer den faktiska upplösningen att inträffa som ett resultat av att bolaget träder i likvidation och frågor om rättsverkningar av detta har redan diskuterats i föregående kapitel. Av den anledningen kommer detta kapitel endast att ägna sig åt frågan om rättskapacitet för bolag som upplösts genom underskottskonkurs.

Liksom i fallet av upplösning genom likvidation så tar aktiebolagslagen inte ställning i frågan om det genom underskottskonkurs upplösta bolagets rättskapacitet. Emellertid gäller även för konkursfallet det motivuttalande från 1971 som hävdar att aktiebolaget efter upplösning (genom antingen likvidation, konkurs eller fusion) upphör att vara särskilt rättssubjekt, d.v.s. upphör att vara särskild juridisk person.⁸⁴ Detta har dock inte alltid varit lagstiftarens inställning. Som vi tidigare har konstaterat var uppfattningen enligt 1895 års aktiebolagslag istället att upplösningen inte innebar att bolaget upphörde att finnas till som juridisk person. Så länge bolagets inre och yttre rättsförhållanden ej var slutligt utredda ägde också bolaget rättskapacitet i den mån det erfordrades för denna utredning.⁸⁵ Under åren har emellertid denna syn fått ge vika för en mer restriktiv syn som har utvecklats i modern rättspraxis, enligt vilken ett genom konkurs upplöst aktiebolag som huvudregel saknar rättskapacitet och bland annat inte kan uppträda som part i rättegång. På senare år har man emellertid kunnat ana en viss uppmjukning av denna princip genom att ett flertal undantag har gjorts ifrån huvudregeln. I vissa fall har dessa undantag varit så generösa att det har varit svårt att skilja undantag från huvudregel. Parallellt med denna utveckling i praxis har vi sett en liknande utveckling i lagstiftningen, från de generösa reglerna enligt 1895 års aktiebolagslag, via strikta motivuttalandena om att upplösta aktiebolag saknar rättskapacitet inför 1975 års aktiebolagslag, till dagens något mer generösa möjlighet för bolag upplösta genom underskottskonkurs att träda i likvidation om en tillgång framkommer efter konkursen. I det följande ska vi titta närmare på den mycket omfattande samling rättsfall som har styrt utvecklingen på detta område.

5.5.2 Rättspraxis

Utgångspunkten tas i ett HD-avgörande från 1979, som markerar det paradigmskifte som innebar att man övergav den tidigare traditionella uppfattningen, att ett upplöst aktiebolag äger rättskapacitet i den mån sådan erfordras för avvecklingen av bolagets rättsförhållanden.⁸⁶

NJA 1979 s. 700. Sedan ett aktiebolags konkurs avslutats med underskott väckte en firmatecknare för bolaget, talan om klander mot konkursförvaltarens slutredovisning och yrkade skadestånd av konkursförvaltaren. Firmatecknaren hade utsetts av en vid

---

⁸⁴ SOU 1971:15, s. 324.

⁸⁵ Se ovan 4.2.

⁸⁶ Exempel på rättsfall som representerar denna ståndpunkt är RÅ 1924 s. 47 och NJA 1954 s. 421.

bolagsstämma efter konkursens avslutande utsedd styrelse, i vilken han själv och en annan person ingick. Konkursförvaltaren yrkade att bolagets talan skulle avvisas, därför att bolaget var upplöst och att bolagsstämma därefter inte lagligen kunnat hållas. TR:n avvisade käromålet, och HovR:n fastställde detta beslut. I HD anfördes att som huvudprincip gäller att ett aktiebolag genom upplösningen förlorar sin rättskapacitet. Denna regel har dock genom domstolspraxis fått vidkänna åtskilliga inskränkningar, då i vissa fall aktiebolag trots upplösning tillåtits föra talan om klander av förvaltarens redovisning samt i övrigt tillåtits vara part i rättegång. Vidare anförde man att det som gäller om redovisningsklander ska principiellt tillämpas också på talan om skyldighet för förvaltaren att utge skadestånd. HD konstaterade således att hinder ej förelåg för bolaget att väcka talan av det slag det var fråga om. HD konstaterade också att upplösta aktiebolag ska företrädas av styrelsen, och att bolagsstämman även efter det att bolaget har blivit upplöst har rätt att vid bolagsstämma utse ny styrelse.

Med detta rättsfall ställer HD för första gången upp den huvudregel som i princip gäller än idag, nämligen att när ett bolag upplöses genom konkurs, upplöses den juridiska personen och bolaget förlorar sin rättskapacitet, innefattande kapaciteten att vidta åtgärder för avvecklingen av bolagets rättsförhållanden. Uppenbarligen är dock denna nya huvudregel inte särskilt sträng. HD uttalar att huvudregeln ”genom domstolspraxis fått vidkänna åtskilliga inskränkningar” och en sådan inskränkning gäller tydligen de fall då talan förs om klander av förvaltarens redovisning.⁸⁷ Vilka andra fall som kan tänkas föranleda ett undantag från huvudregeln lämnar dock HD osagt.

Ett par år senare förtydligade HD den nya huvudregeln i två avgöranden från 1982.

NJA 1982 s 820 I. Målet rörde ett aktiebolag som yrkade skadestånd av en advokat på grund av försumlighet som ombud i rättegång. Under processen försattes emellertid bolaget i konkurs, vilken sedermera ledde till bolagets upplösning. Domstolen fick då pröva om bolaget trots upplösningen kunde uppträda som part i rättegången. HD avvisade talan, med motiveringen att det inte fanns någon omständighet som föranledde undantag från den huvudregel som fastslagits i 1979 års fall.

NJA 1982 s 820 II. I detta fall hade aktiebolag A stämt ett annat aktiebolag B, med yrkande om att utfå ersättning för visst utfört arbete, men återkallat talan sedan B försatts i konkurs. TR:n avskrev målet och förordnade att vardera parten skulle bära sina rättegångskostnader. B överklagade och yrkade bifall till sitt yrkande om ersättning för rättegångskostnader vid TR:n. HovR:n avvisade besvärstalan med motiveringen att B, som var upplöst sedan konkursen, ej bestod som självständigt rättssubjekt samt att särskilda omständigheter ej föranledde annat. HD fastställde HovR:ns beslut.

Med dessa två avgöranden befäste HD ytterligare den huvudregel som införts i 1979 års fall. Samtidigt förtydligades och begränsades också de undantagsmöjligheter man ställt upp tidigare. I båda domarna efterlyser man nu ”särskilda omständigheter” som kan föranleda undantag från huvudregeln. I inget av fallen ansåg HD att några sådana omständigheter förelåg. Man kan då fråga sig vilka omständigheter som faktiskt hade kunnat föranleda ett undantag från huvudregeln. Att regeln faktiskt inte är undantagslös framgår dock av NJA 1988 s. 110.

---

⁸⁷ Att ett bolag som upplösts efter underskottskonkurs får föra talan om klander av konkursförvaltarens redovisning fastslogs i NJA 1954 s. 421.

NJA 1988 s. 110. I fallet var frågan om ett aktiebolag som försatts i konkurs kunde överklaga beslutet trots att konkursen avslutats och bolaget upplösts under besvärsmålets handläggning i HovR:n. HD anförde att ett beslut om försättande i konkurs hade ingripande rättsliga verkningar för en konkursgäldenär och att denne därför hade ett befogat intresse av att också sedan konkursen avslutats få sin talan prövad i sak. HD konstaterade med hänvisning till tidigare praxis, att då hinder ej ansetts föreligga för bolag att klandra konkursförvaltarens redovisning kunde inte heller hinder anses föreligga för ett upplöst bolag att föra talan mot beslut varigenom bolaget försatts i konkurs.

Av detta fall kan man egentligen enbart dra slutsatsen att ett genom konkurs upplöst aktiebolag äger partshabilitet i den mån talan förs mot ett beslut varigenom bolaget blivit försatt i konkurs. I ett liknande fall från samma år visade HD dock att huvudregeln är att ett aktiebolag som upplösts inte äger rättskapacitet.

NJA 1988 s 374. Målet gällde frågan om ett aktiebolag som upplösts genom en konkurs som avslutats utan överskott ägde föra talan om skadestånd mot revisor och bank som anlätts av konkursförvaltaren i konkursen. HD uttalade då att en rätt för ett genom konkurs upplöst bolag att föra klander- och skadeståndstalan på grund av åtgärder som rör konkursförvaltningen måste tillämpas restriktivt. Huvudregeln är att ett sådant bolag saknar rättskapacitet och partshabilitet. HD avvisade talan och tillade det principiellt mycket intressanta argumentet, att restriktivitet bör iaktas bl.a. p.g.a. av att ett upplöst bolag saknar tillgångar som kan tas i anspråk för att täcka motpartens rättegångskostnader om bolaget förlorar målet.

HD:s avslutande argument är ett mycket tungt vägande skäl att neka ett upplöst aktiebolag rättskapacitet och är något som har fått betydelse i senare rättspraxis. Även om motparten i ett dylikt fall skulle vinna målet kommer han själv att få stå för sina rättegångskostnader, eftersom bolaget saknar medel. Om bolaget tilläts föra talan, skulle det kunna användas för spekulation på motpartens bekostnad. Det argumentet är dock inte tillämpligt när någon för talan emot ett upplöst aktiebolag.

Ett fall som belyser problemet med talan som väckts emot det upplösta aktiebolaget är NJA 1993 s. 723.

NJA 1993 s. 723. En borgenär väckte talan mot ett aktiebolag. Sedan talan avvisats besvärade sig borgenären först till hovrätten utan framgång och därefter till HD. Under HDs handläggning uppdagades att bolaget försatts i konkurs och att denna avslutats med underskott. HD avvisade därför borgenärens besvärstalan. Det anspråk denne hävdade omfattades av konkursen, och något särskilt skäl som motiverade en tillfällig återuppståndelse förelåg inte.

HD är återigen mycket tydliga med att påpeka vad huvudregeln är, nämligen att ett upplöst aktiebolag saknar rättskapacitet. Av HDs resonemang kan man dock ana att hade ytterligare skäl för tillfällig återuppståndelse förelagts, hade ett undantag från huvudregeln kunnat göras. Däremot är anspråk som omfattas av konkursen ej sådana tillräckliga skäl.

Ett fall där man dock funnit särskilda omständigheter föreligga är NJA 1996 s. 459. I fallet förde en företrädare för ett aktiebolag talan mot domstols beslut att aktiebolaget skulle träda i likvidation. Under processen försattes bolaget i konkurs vilken avslutades utan överskott varpå bolaget upplöstes.

HD fann emellertid att upplösningen inte utgjorde hinder mot att föra talan mot likvidationsbeslutet, och hänvisade i sitt beslut till NJA 1988 s. 110. Även i NJA 1998 s. 608, som gällde en resningsansökan, gjorde HD ett undantag från huvudregeln och konstaterade att de undantag som gör det möjligt att i vissa fall tillerkänna upplösta aktiebolag rättskapacitet kan göras gällande även då prövningen gäller extraordinära rättsmedel.

Ett år senare kom ett principiellt mycket viktigt avgörande, NJA 1999 s. 237, i vilket HD gjorde en ansats att på ett mer övergripande plan utreda rättsläget beträffande genom konkurs upplösta aktiebolags rättskapacitet.

NJA 1999 s. 237. Målet gällde ett leasingbolag som väckt talan emot ett finansbolag. Leasingbolaget blev försatt i konkurs strax efter det att stämningsansökan kommit in till tingsrätten, och konkursförvaltaren meddelade att konkursboet inte övertog talan. Företrädare för leasingbolaget förde då talan vidare. HD uttalade bl.a. följande. Särskilda överväganden gör sig gällande när ett aktiebolag som upplöses efter konkurs utan överskott är part i en dessförinnan påbörjad rättegång. Det kan av rättssäkerhetsskäl framstå som önskvärt att en talan av eller mot bolaget ska prövas utan hinder av att bolaget upplösts. För det fall att bolaget gör gällande anspråk mot annan kan bolagets intresse tillgodoses genom att fordran överlåtes eller att den utskiftas till ägarna. I det fall bolaget efter konkursens slut träder i likvidation kan rättegången fullföljas av likvidator. Ett beslut om likvidation i sådana situationer som nu avses måste – på samma sätt som när en nedlagd likvidation återupptas efter bolagets upplösning – innebära att bolaget återupplivas som juridisk person. Det upplösta bolagets anspråk på rättsskydd kan emellertid vara så starkt att oavsett om nämnda vägar står till buds eller utnyttjas bolaget bör få fortsätta som part. En avvägning bör dock ske mot motpartens intresse av att inte tvingas föra en lång och kostsam process utan möjlighet till ersättning för rättegångskostnader. När rättegången inletts före konkursen och konkursförvaltaren inte utnyttjat möjligheten att överta bolagets talan kan dessutom förvaltarens ställningstagande ofta ses som ett tecken på att bolagets utsikter till framgång i processen inte är särskilt stora. Det kan dock i vissa fall framstå som oskäligt och godtyckligt att omintetgöra överprövning av underinstansens dom. För det fall målet vid bolagets upplösning fortfarande är anhängigt vid tingsrätten är ännu större restriktivitet påkallad. Även här kan dock speciella skäl medföra att det framstår som betänkligt att avbryta förfarandet, såsom när det upplösta bolaget är svarandepart och käranden trots den avslutade konkursen önskar få ett krav mot bolaget fastställt av domstol. I aktuellt fall var målet anhängigt vid tingsrätten när bolaget upplöstes och frågan hade redan prövats i målet om bolagets konkurs. Talerätt medgavs inte.

HD lanserar här ytterligare ett tänkbart undantag från huvudregeln, nämligen om det vid en *intresseavvägning* skulle visa sig att bolaget bör tillmätas rättskapacitet för att kunna avsluta en innan konkursen påbörjad rättegång. De intressen som enligt HD bör vägas mot varandra är det upplösta bolagets ”anspråk på rättsskydd” och ”motpartens intresse av att inte tvingas föra en lång och kostsam process utan möjlighet till ersättning för rättegångskostnader”. Skulle det visa sig att det upplösta bolagets skäl väger tyngre så kan bolaget tillerkännas rättskapacitet. Det starkaste skäl som framförs för att låta bolaget föra talan, är behovet av överprövning då dom har meddelats i första instans och därefter har överklagats av någon av parterna. Ett motargument är att konkursförvaltaren har av sagt sig möjligheten att föra talan, vilket kan vara ett tecken på att bolaget har dåliga förutsättningar att vinna. Att tillgodose bolagets intressen genom att låta bolaget föra talan vid domstol är dock något som enligt HD bör betraktas som den sista utvägen. Först bör de alternativa möjligheterna prövas, såsom att utskifta fordran till ägarna och, det som är ett principiellt viktigt

konstaterande av HD, möjligheten att låta en likvidator föra bolagets talan. Detta är första gången HD överhuvudtaget berör möjligheten att låta det upplösta bolaget träda i likvidation för att återupprätta bolagets rättskapacitet. Så snart som ett år senare fick HD möjlighet att återuppta denna tanke, i NJA 2000 s. 144.

NJA 2000 s. 144. Målet gällde rätten till en hyreslokal, där hyresvärden hade ansökt om betalningsföreläggande och avhysning av aktiebolaget som var hyresgäst. Sedan bolaget försatts i konkurs avstod konkursförvaltaren från att överta konkursbolagets talan. Konkursen avskrevs sedermera utan överskott, vilket ledde till bolagets upplösning. Vid bolagsstämma ungefär en vecka efter konkursens avslutande beslutades emellertid att bolaget skulle träda i likvidation, varpå likvidator förordnades och likvidationen registrerades i aktiebolagsregistret. Fråga uppkom nu om bolaget hade rätt att vara part i rättegång sedan bolaget trätt i likvidation. I domskälen anmärker HD att den huvudregel som sedan tidigare gäller, avser i samtliga fall upplösta bolag som varit avförda ur aktiebolagsregistret. Situationen var i detta fall en annan eftersom bolaget då det trätt i likvidation antecknats i bolagsregistret. Domstolen hänvisade därefter till 1999 års fall, där man konstaterat att i den mån bolaget kan träda i likvidation kan också rättegången fullföljas av bolagets likvidator, eftersom principen är att likvidationen innebär att bolagets rättskapacitet återupprättas. Dessutom, tillade domstolen, innebär det faktum att likvidatorn tillsätts av Patent- och Registreringsverket en viss garanti för att bolaget inte otillbörligt används för att driva processer på motpartens risk. Således, konstaterar HD, då bolaget efter konkursen trätt i likvidation vilket registrerats har bolaget återigen rättssubjektivitet och partshabilitet och det föreligger därför inget hinder att pröva bolagets talan.⁸⁸

För första gången slår alltså HD fast att för det fall att en konkursförvaltare av någon anledning väljer att överge en tillgång i en konkurs, i detta fall en process, har bolaget, efter det att konkursen avslutats, möjlighet att träda i likvidation med bevarad rättskapacitet som följd.⁸⁹ I och med 2000 års fall har vi alltså fått ytterligare ett undantag till den huvudregel som formulerades 1979.

Ett par saker är anmärkningsvärda med HD:s dom. Till att börja med trycker domstolen ganska hårt på det faktum att den efterföljande likvidationen har registrerats, ett faktum som verkar ha bidragit till HD:s vilja att tillmäta det upplösta bolaget rättskapacitet. I ett tidigare rättsfall, NJA 1974 s. 584, som behandlats ovan och som gällde rättskapacitet vid efterföljande likvidation efter upplösning genom likvidation, har dock HD avfärdat att registreringen skulle ha någon betydelse för att bolaget ska återfå sin rättskapacitet. Denna uppfattning har också stöd i gällande doktrin.⁹⁰ Jag har svårt att se att registreringen betydelse skulle behandlas olika beroende på om bolaget har upplösts genom likvidation eller konkurs. Snarare bör HD:s uttalande i 2000 års fall ses som att HD har ändrat sin ståndpunkt i denna fråga, och att registreringen numera i viss mån bör tillmätas betydelse för att bolaget ska kunna återfå sin rättskapacitet. Om det ska betraktas som ett krav är emellertid fortfarande oklart.

---

⁸⁸ Det kan rimligen ifrågasättas hur aktiebolaget, trots att det var upplöst, kunde träda i likvidation genom ett beslut av bolagsstämman. Här bör dock NJA 1979 s. 700 erinras, där HD konstaterade att bolagsstämman även efter det att bolaget har blivit upplöst har rätt att vid bolagsstämma utse ny styrelse.

⁸⁹ Som vi nämnt tidigare, kodifierades sedermera detta nya undantag i och med införandet av tillägget till 13 kap. 49 § ABL, vid lagändringen 2001.

⁹⁰ Se härom Lindskog, 1994, s. 316 och Lehrberg, 1990, s. 316.

Vidare är det tveksamt om HD grundade sitt beslut på huruvida bolaget hade ett berättigat processintresse eller inte. Skrivningen i domskälen tyder snarast på att det som var avgörande var det formella likvidationsbeslutet. En rimlig tolkning av detta är att någon behovsprövning, såsom den som lanserats i 1999 års fall, inte behöver göras om bolaget faktiskt trätt i likvidation efter att konkursen avslutats.⁹¹

Slutligen ska ett HD-fall från 2001 kommenteras, där HD tillmätte ett upplöst aktiebolag rättskapacitet, grundat på den möjlighet till behovsprövning som framförts i 1999 års fall.

NJA 2001 s. 144. I målet var fråga om ett genom konkurs upplöst aktiebolag A hade partshabilitet för att vid domstol göra invändning mot ett utdelningsförslag i ett annat bolag B:s konkurs. HD konstaterade, med hänvisning till NJA 2000 s. 144, att A:s behov i och för sig kunde tillgodoses genom att A försattes i likvidation och likvidatorn då fick företräda bolagets intressen. De rättsskyddsintressen som åberopats i NJA 1999 s. 237 för att ett upplöst bolag i vissa fall ska kunna fortsätta som part i en pågående rättegång ansågs dock tala med liknande styrka för att A i detta fall, där det gällde att skydda en domfäst fordran, skulle genom sin tidigare styrelse få framföra invändningar mot utdelningsförslaget i B:s konkurs och i detta hänseende vara part i det följande domstolsförfarandet. HD tillät därmed A att uppträda som part i rättegången.

Genom detta rättsfall står det numera klart att om ett upplöst aktiebolag kan visa att det av rättssäkerhetsskäl har ett stort behov av att få sin talan prövad, skall bolaget återfå den rättskapacitet det förlorat vid den tidigare upplösningen.⁹² Den intresseavvägning som HD har tryckt på i tidigare fall lyser dock med sin frånvaro i 2001 års fall. Det enda intresse som framförs är det upplösta bolagets behov av att skydda en domfäst fordran. Ingenstans nämner man motpartens intresse av att inte tvingas föra en lång och kostsam process utan möjlighet till ersättning för rättegångskostnader på grund av det upplösta bolagets insolvens.

---

⁹¹ Jfr dock Cerin, Rättsnytt nr 4 /00, som menar att HD:s skrivning i och för sig inte utesluter att domstolen ändå gjort en bedömning av det upplösta bolagets ur materiell synpunkt berättigade intresse av att få sin talan prövad, och därmed grundat sitt beslut även på ett sådant intresse. För ytterligare en kommentar av NJA 2000 s. 144, se Peter Roths artikel i Balans nr 6-7 2000. Peter Roth var likvidator i det i 2000 års fall upplösta bolaget.

⁹² Jfr RÅ 1996 not. 192 och RÅ 2000 ref. 41. I RÅ 1996 not 192 tillerkändes det upplösta aktiebolaget rättskapacitet på grund av att det hade ett ur materiellt synpunkt *berättigat intresse* av att få talan prövad, därför att resultatet från processen eventuellt kunde leda till efterutdelning. I RÅ 2000 ref. 41 tillerkändes ett upplöst aktiebolag rättskapacitet, därför att utgången i skatteprocessen skulle få betydelse i ett vid tingsrätten anhängiggjort mål om företrädaransvar för styrelsen i det upplösta bolaget. Regeringsrätten uttalade då bl.a. att eftersom det är ovisst om ställföreträdarna har möjlighet att få skattefrågan prövad i den pågående processen i tingsrätten. Den ovisshet som föreligger innebär att ställföreträdarna får anses ha ett *betydande intresse* för egen del av att få skattefrågan överprövad i förvaltningsdomstol. Även *rättssäkerhetsskäl* talade för att en sådan prövning skulle kunna ske. För kommentarer till rättsfallen, se Gunilla Thorslunds artikel i SkatteNytt nr 12, 2001 och Claes Cerins artikel i Rättsnytt nr 4/00.

5.5.3 Doktrin

Doktrin som ingående behandlar frågan om upplösta aktiebolags rättskapacitet är relativt sällsynt. Det mest omfattande verket, som har citerats på ett flertal ställen i uppsatsen, är Lehrbergs bok från 1990. Även Lindskog tar dock i sin framställning upp frågan om det upplösta aktiebolagets rättskapacitet med avsikten att leverera en ståndpunkt om vad som är gällande rätt. I övrigt ägnas modern doktrin enbart åt att referera den rättspraxis som redogjorts för i det ovanstående utan att egentligen dra några slutsatser kring det gällande rättsläget.

Således konstaterar t.ex. Ekelöf att upplösta aktiebolag anses sakna partsbehörighet, och hänvisar till aktuella lagrum i aktiebolagslagen och vissa rättsfall.⁹³ Nial anmärker att ett bolag som upplösts genom att konkurs avslutats utan överskott i regel saknar rättskapacitet och partshabilitet. I några fall, påpekar han, har dock undantag medgivits från denna huvudprincip, och nämner exempel såsom att ett upplöst bolag har ansetts kunna vid bolagsstämma välja styrelse, att bolag getts rätt att klandra slutredovisning samt överklaga det beslut varigenom bolaget försattes i konkurs.⁹⁴ Heuman diskuterar genom konkurs upplösta aktiebolags rättskapacitet utifrån den situationen, att aktieägare i till exempel ett fåmansbolag försöker komma åt tvistiga tillgångar genom att låta bolaget väcka talan eller fullfölja tidigare väckt talan mot tredje man. Han hävdar att talan som huvudregel ska avvisas eftersom bolaget inte äger rättskapacitet. Hinder bör däremot inte föreligga för konkursförvaltaren att väcka eller överta motsvarande talan. Avslutningsvis påpekar Heuman, att i undantagsfall kan ett upplöst konkursbolag föra talan, t.ex. då det rör sig om klander av förvaltarens slutredovisning.⁹⁵ Även Andersson, Johansson och Skog för ett liknande resonemang utifrån föreliggande rättspraxis.⁹⁶

Att göra en helt rättvisande sammanfattning av Lehrbergs djuplodande avhandling av problemet är inte praktiskt genomförbart på grund av rena utrymmesskäl. Några av hans viktigaste slutsatser kan dock tas upp här. Lehrbergs utgångspunkt är att ett aktiebolag som upplöses genom konkurs (och för den delen också likvidation), förlorar sin aktiva rättskapacitet på grund av att bolagsorganisationen blivit upplöst. Därvid förlorar bolaget också sina faktiska möjligheter att utöva rättskapaciteten. Frågan om ett upplöst aktiebolag därefter kan återuppstå med fullgod rättskapacitet, gör Lehrberg beroende av om efterföljande likvidation är möjlig eller inte.⁹⁷ Han konstaterar därefter att rättspraxis intagit en restriktiv hållning när det gäller möjligheten till efterföljande likvidation. I undantagsfall menar han, har efterföljande likvidation dock medgivits t.ex. då bolaget överklagat konkursbeslutet, klandrat konkursförvaltarens redovisning eller fört talan

---

⁹³ Ekelöf, 1996, s. 50

⁹⁴ Nial, 1998, s. 333 f.

⁹⁵ Heuman, 2000, s. 189 f.

⁹⁶ Andersson, Johansson, Skog, 2003, 13:104.

⁹⁷ Lehrberg, 1990, s. 131 f.

om skadestånd mot konkursförvaltaren. I dessa fall, påpekar Lehrberg, har bolaget företrätts av de före detta ställföreträdarna.⁹⁸

Mot bakgrund av föreliggande rättspraxis är detta resonemang enligt min mening något besynnerligt. HD har som vi sett vid ett flertal tillfällen låtit upplösta bolag vara part i rättegång, utan att något likvidationsförfarande har inletts. Bolagen har då, som Lehrberg anmärker, företrätts utav sina tidigare ställföreträdare. Eftersom frågan om efterföljande likvidation i många av dessa fall inte ens har berörts, har jag svårt att förstå vad Lehrberg menar när han säger att efterföljande likvidation är det enda möjliga sättet för återuppståndelse. Den enda rimliga tolkningen är att Lehrberg, när han talar om efterföljande likvidation, avser alla former av återuppståndelse, men att behörig företrädare kan vara både likvidator och i vissa fall bolagets före detta ställföreträdare. De fall då tidigare ställföreträdare är behöriga att företräda det upplösta bolaget är således enligt Lehrberg dels då talan förs mot beslut om konkurs, dels vid klander av förvaltarens redovisning, dels då bolaget agerar som målsägande och för talan om ansvar om brott mot bolaget, samt i de fall då bolaget tillfälligt saknar likvidator och måste vidta åtgärder som ej tål uppskov. I övriga fall, menar han, bör reglerna om förordnande av likvidator som gäller för upplösning genom likvidation äga analog tillämpning även vid fall av underskottskonkurs.⁹⁹

Beträffande de rättsfall, då det upplösta aktiebolaget inte tillåtits föra talan, anför Lehrberg att de främst gällt situationer då det upplösta bolaget gjort gällande anspråk mot en påstådd gäldenär. I dessa fall finns det enligt hans mening starka skäl att vara restriktiv eftersom bolaget är insolvent och risken är påtaglig att bolaget används för spekulation på svarandens bekostnad. Svaranden får ju alltid själv stå för sina egna rättegångskostnader när bolaget är insolvent, och det finns då risk att svaranden mer eller mindre tvingas att ingå en förlikning, även om bolagets anspråk är tvivelaktigt. Men, menar Lehrberg, dessa argument gör sig inte gällande i andra fall än sådana där aktiebolaget för talan mot en person, som själv måste svara för sina rättegångskostnader. Därför bör dessa rättsfall inte anses prejudicerande i andra fall, dvs. de fall då bolaget för talan om ansvar för brott, då talan förs mot bolaget under påstående att tillgångar finns och då ett upplöst bolag för talan i en rent offentligrättslig relation, såsom då bolaget överklagar åsatta taxeringar.¹⁰⁰ Slutligen anför Lehrberg att problemet med att det finns risk för spekulation på motpartens bekostnad hade kunnat undvikas om likvidator förordnades för den efterföljande likvidationen. Han förordar därmed att reglerna i 13 kap. 43 § ABL skall tillämpas analogt på aktiebolag som upplösts genom konkurs.¹⁰¹

---

⁹⁸ Lehrberg, 1990 s. 267 f.

⁹⁹ Se Lehrberg, 1990, s. 267. Observera att möjligheten till efterföljande likvidation efter underskottskonkurs, då tillgång framkommer efter konkursens avslutande (13 kap. 49 § ABL), ej var införd när Lehrberg skrev sin bok.

¹⁰⁰ Undantag får dock göras för sådana fall där talan är uppenbart ogrundad eller det i övrigt är uppenbart att ändamålet med talan ej kan uppnås. Se Lehrberg, 1990, s. 268.

¹⁰¹ Lehrberg, 1990, s. 269. Observera att Lehrbergs uttalanden gjordes innan införandet av nuvarande 13 kap. 49 § 1st. 2 men. ABL.

5.6 Avslutande kommentarer

Vi har tidigare konstaterat att problemet med upplösta aktiebolags rättskapacitet inte bör hanteras med frågeställningen: Har det upplösta aktiebolaget rättskapacitet eller inte? Istället bör frågeställningen vara följande. I vilka fall kan ett upplöst aktiebolag tillfälligt återuppstå, med därtill följande rättskapacitet och partshabilitet? Under kapitlets gång har vi gått igenom en mängd lagregler, rättspraxis och doktrin som har tecknat en bred och spridd bild av svaret på denna fråga. Utifrån de behov av åtgärder efter upplösning som ställdes upp under avsnitt 5.2, kommer följande avsnitt ägnas åt att formulera ett svar på den ställda frågan.

5.6.1 Fordringsanspråk för upplösta aktiebolag

Vi börjar med typfallet att en tillgång i form av ett fordringsanspråk framkommer efter bolagets upplösning. Har bolaget upplösts genom likvidation är svaret enkelt. Bestämmelsen i 13 kap. 43 § första punkten ABL ger det upplösta bolaget mycket starka möjligheter att återuppstå för att göra sin fordran gällande mot motparten. Även ett tvistigt anspråk på skadestånd etc., som ett genom likvidation upplöst aktiebolag framställer i en process som förs på motpartens risk och bekostnad utgör en sådan efter upplösning ”framkommande tillgång” som motiverar efterföljande likvidation. Problemet testades bl.a. i NJA 1974 s. 584, där HD klart konstaterade att upplösningen inte var ett hinder mot att föra talan om skadestånd. Det faktum att likvidationen ej anmälts för registrering utgjorde inget hinder. Något krav på intresseavvägning har inte framförts varken av lagstiftare eller i rättspraxis, för de fall då det finns en uppenbar risk att talan förs som en ren spekulering på motpartens bekostnad. Man kan nog sluta sig till att lagstiftaren i dessa fall har ansett likvidatorns objektivitet och förtroendeställning tjänar som tillräcklig garanti för att dylik spekulering ska undvikas.

Sedan 2002 har vi en liknande lösning också för de fall då en tillgång framkommer efter upplösning genom konkurs. Är tillgången av sådant slag att den ej ska anses omfattas av konkursen, ska rätten enligt nuvarande 13 kap. 49 §, första stycket, andra punkten ABL, på ansökan av den som berörs besluta om likvidation och bolaget återuppstår då med full rättskapacitet. När bestämmelsen i 13 kap. 49 § infördes var det egentligen enbart en kodifiering av tidigare rättspraxis och av gällande doktrin. HD konstaterade redan i NJA 2000 s. 144 att ett upplöst aktiebolag i dessa fall har möjlighet att träda i likvidation med bevarad rättskapacitet som följd. I doktrin har man länge varit av åsikten att dessa fall bör betraktas som specialfall av överskottskonkurs, varmed analogier till behandlingen av dessa fall bör kunna göras gällande.¹⁰²

---

¹⁰² Se bl.a. Lindskog 1995, s. 375.

Frågan är emellertid om lagstiftaren genom införandet av 13 kap. 49 § har skapat en exklusiv form av återuppståndelse för det upplösta aktiebolaget? HD har ju t.ex. så sent som i NJA 2001 s. 144, d.v.s. strax innan införandet av 13 kap. 49 §, låtit ett upplöst aktiebolag återuppstå i egen regi med full rättskapacitet, för att tillvarata sitt intresse av att skydda en domfäst fordran. Efterföljande likvidation ansågs alltså i detta fall inte nödvändig för att bolaget skulle kunna återuppstå. Skulle detta vara möjligt nu när vi har en regel som uttryckligen formulerar hur en dylik situation ska hanteras? Här får man nog säga att rättsläget är oklart. Syftet med införandet av 13 kap. 49 § är mycket tydligt. Genom att låta bolaget träda i likvidation uppnår man den rättssäkerhet som behövs för att bolaget ska kunna göra sina intressen gällande, samtidigt som man genom att tillsätta en likvidator skyddar motparten mot eventuell spekulering på dess bekostnad. Mot den bakgrunden, kan vi nog räkna med att domstolarna kommer att använda sig av denna lösning i de fall det är praktiskt möjligt. Men vad händer om ingen ansöker om likvidation, utan bolaget istället på egen hand anhängiggör en skadeståndstalan mot tredje man. Mot bakgrund av NJA 2001 s. 144, som kom mycket nära inpå införandet av 13 kap. 49 §, dvs. vid en tidpunkt då HD måste ha varit väl medveten om den kommande lagstiftningen, tror jag vi kan utgå från att även andra former av återuppståndelse än efterföljande likvidation erbjuds för det genom konkurs upplösta aktiebolaget. Avgörande för om bolaget tillåts återuppstå i dessa fall är intresseavvägningen mellan det upplösta aktiebolagets anspråk på rättsskydd och motpartens intresse av att inte tvingas föra en lång och kostsam process utan möjlighet till ersättning för rättegångskostnader.

5.6.2 Fordringsanspråk mot upplösta aktiebolag

När det gäller möjligheten att i rättegång framställa fordringsanspråk emot ett upplöst aktiebolag, är reglerna återigen mycket tydliga när det gäller bolag som upplösts genom likvidation. Enligt 13 kap. 43 § andra punkten i ABL ska ett bolag upplöst genom likvidation undantagslöst träda i efterföljande likvidation, om någon väcker talan mot bolaget. Bestämmelsen har kritiserats hårt av Lehrberg som menar att det finns en stor risk för att upplösta bolag kommer att tvingas återuppstå även i fall där talan är uppenbart ogrundad eller där det är uppenbart att syftet med talan ej går att uppnå därför att bolaget inte har några tillgångar att ersätta motparten med.¹⁰³ Jag är benägen att instämma i Lehrbergs farhågor i detta fall. Det är däremot tveksamt om Lehrbergs argument är skäl nog för att låta bestämmelsen utgå. Problemet är egentligen en fråga om avvägning av det allmänna intresset att den som menar sig ha ett anspråk på ett upplöst bolag också ska kunna föra en sådan talan och av intresset att så långt möjligt låta upplösta bolag förbli upplösta om inte starka skäl talar för att de bör återuppstå. Enligt min mening hade dock problemet gått att lösa genom att helt enkelt införa en kvalifikation i 13 kap. 43 § andra punkt, som stadgade

---

¹⁰³ Lehrberg 1990, s. 234.

att likvidationen ska fortsättas om talan väcks mot bolaget, *såvida det inte är uppenbart att talan är ogrundad eller det i övrigt är uppenbart att syftet med talan inte kan uppnås.*

När det gäller anspråk på bolag som upplösts genom konkurs, får utgångspunkten fortfarande anses vara att det upplösta aktiebolaget som huvudregel saknar rättskapacitet, men att vissa undantag kan göras bl.a. med stöd av regeln i 13 kap. 49 §, första stycket, andra punkten. Anta t.ex. att en konkurs har avslutats med underskott och att ett flertal borgenärer har fortsatt anspråk på det upplösta bolaget. Skulle en tillgång framkomma efter bolagets upplösning torde rätten, med stöd av 13 kap. 49 §, på ansökan av en borgenär kunna försätta bolaget i likvidation, om borgenären kan visa att dennes rätt "berörs". Vi får då återigen ett problem med saklegitimation liknande det som diskuterats i föregående stycke. Vems rätt ska i det enskilda fallet anses "berörd"? När det rör sig om en borgenär som väcker talan mot bolaget har vi ovan i avsnitt 5.5.1 konstaterat att för att någons rätt ska anses berörd krävs åtminstone att åberopade fakta talar för att ett fordringsförhållande existerar. Bolaget bör i ett dylikt fall kunna återuppstå för att agera svarande gentemot den borgenär som väckt talan. Men vad händer om varken borgenären eller någon annan ansöker om bolagets försättande i likvidation utan enbart väcker talan mot det upplösta aktiebolaget? Här får ledning sökas i rättspraxis, bl.a. i NJA 1993 s. 723. I detta fall underströk HD att huvudregeln är att ett upplöst bolag saknar rättskapacitet och kan därmed i princip inte heller gå i svaromål för en talan väckt mot bolaget. HD öppnar dock möjligheten för ett undantag i dessa fall, nämligen om det finns särskilda skäl som motiverar en tillfällig återuppståndelse. Vad dessa särskilda skäl kan tänkas vara är osäkert, men det står dock klart att enbart hävdandet av anspråk som omfattas av konkursen inte är skäl för tillfällig återuppståndelse. I det exemplifierade fallet torde således domstolen avvisa talan med hänvisning till bolagets upplösning och därmed bristande rättskapacitet.

5.6.3 Åtgärder som sammanhänger med bolagets upplösning

När det gäller åtgärder som sammanhänger med bolagets upplösning genom likvidation, har vi i det tidigare inte uppmärksammat detta särskilt mycket. Anledningen till detta är att det i dylika fall inte uppstår några större problem eftersom beslutet om likvidation har vunnit laga kraft innan bolaget blivit upplöst. När det gäller talan om skadestånd mot likvidator finns särskilda regler om detta i 13 kap. 42 § ABL. Enligt förevarande bestämmelse kan ägare till en tiondel av samtliga aktier i bolaget, trots att bolaget upplösts, hos likvidatorn begära bolagsstämma för behandling av fråga huruvida talan enligt 15 kap. 7 § ABL ska anställas. Sådan talan kan då även riktas mot likvidatorn, eftersom denna enligt 13 kap. 29 § träder i styrelsens och VD:ns ställe, och skadeståndstalan kan väckas mot dessa i enlighet med 15 kap. 1 och 7-13 §§. Om bolagsstämman beslutar att föra en

skadeståndstalan mot likvidatorn innebär detta, precis som i övriga fall, att bolaget är tillfälligt återuppståndet.

När ett aktiebolag blivit upplöst genom en underskottskonkurs har själva konkursbeslutet blivit avgörande för bolagets existens. Eftersom de flesta konkurser inte är av frivillig karaktär är det inte alldeles ovanligt att aktiebolaget överklagar konkursbeslutet. Det kan då hända att konkursen avslutas och bolaget blir upplöst under processen, t.ex. därför att konkursen avskrivs med motiveringen att det inte finns medel till att bestrida konkurskostnaderna. Det kan givetvis också hända att bolaget överklagar konkursbeslutet först efter att bolaget blivit upplöst.

I ovanstående fall vore det mycket anmärkningsvärt om det till följd av bolagets upplösning genom konkurs inte gick att föra talan mot det beslut som ligger till grund för bolagets upplösning. I rättspraxis har man dock, som vi sett, uppmärksammat detta problem och gjort undantag till huvudregeln att upplösta aktiebolag saknar rättskapacitet. Således uttalade HD i NJA 1988 s. 110 att ett beslut om försättande i konkurs har så ingripande rättsliga verkningar för en konkursgäldenär att denne av denna anledning har ett befogat intresse av att också sedan konkursen avslutats få sin talan prövad i sak.

Förevarande rättsfall avsåg visserligen en situation där aktiebolaget överklagat konkursbeslutet innan det blivit upplöst och där bolaget sedan upplöstes under pågående process. HD uttalar sig dock mycket generellt och det finns därför ingen anledning att anta att fallet skulle ha fått en annorlunda utgång om konkursen hunnit avskrivas innan bolaget hunnit överklaga konkursbeslutet.¹⁰⁴

Samma princip gäller klander av konkursförvaltarens redovisning samt krav på skadestånd av konkursförvaltare. I det rättsfall som skapade huvudregeln kring upplösta aktiebolags rättskapacitet, öppnade HD upp för undantag för just dessa situationer. HD uttalade att upplösta aktiebolag i tidigare domstolspraxis tillåts föra talan om klander av förvaltarens redovisning och att detta samt möjligheten att driva en skadeståndstalan mot förvaltaren, är sådana särskilda situationer som motiverar undantag från huvudregeln. Man kan tycka att samma principer bör gälla för skadevållande i samband med konkurs, oavsett om det är konkursförvaltaren själv som varit försumlig eller om vållandet beror på en av denne anlita medhjälpare. I NJA 1988 s. 374 avvisade dock HD en talan som fördes av ett genom konkurs upplöst aktiebolag mot en revisor och en bank, vilka anlits av konkursförvaltningen för åtgärder som rörde konkursförvaltningen. Grunden för avvisandet var det principiellt tungt vägande argumentet att det upplösta bolaget saknar tillgångar som kan tas i anspråk för att täcka motpartens rättegångskostnader om bolaget förlorar målet. I förevarande fall ser man ett tydligt exempel på den intresseavvägning som präglar HDs resonemang i dessa situationer. Med en konsekvent rättstillämpning hade HD valt att

---

¹⁰⁴ Se härom Lehrberg, 1994, s. 257 ff.

betrakta en skadeståndstalan gentemot en av konkursförvaltaren anlitad medhjälpare som likvärdigt med en skadeståndstalan gentemot konkursförvaltaren själv. Med en sådan ståndpunkt hade man kunnat följa den genom 1979 års fall inslagna vägen att göra undantag från huvudregeln att upplösta aktiebolag saknar rättskapacitet. HD anser emellertid att risken för spekulation på motpartens bekostnad är så stor så att en konsekvent rättstillämpning måste ge vika för att undvika denna risk. Även om man kan ha viss förståelse för HDs resonemang, innebär det en uppenbar risk för rättsförlust, då det upplösta bolaget plötsligt saknar medel att skydda sina rättigheter.

Idag erbjuds dock en lösning på ovanstående problem, genom 13 kap. 49 § första stycket andra punkten. På ansökan av det upplösta bolaget hade rätten kunnat besluta att bolaget ska träda i likvidation, eftersom skadeståndsanspråket bör betraktas som en tillgång som inte omfattas av konkursen. Rätten hade då tillsatt en likvidator som hade kunnat driva bolagets talan, vars oberoende ställning hade tjänat som motpartens säkerhet mot spekulation på dess bekostnad. Att talan förs av en likvidator på bolagets vägnar innebär emellertid ingen garanti för att bolaget har möjlighet att ersätta motpartens rättegångskostnader vid en eventuell förlust. Visserligen kan man nog utgå från att likvidatorn inte hade valt att föra en skadeståndstalan om han inte bedömde bolagets utsikter att vinna som rimligen goda. Men även en likvidator kan ju faktiskt göra en felbedömning, liksom det inte är otänkbart att domstolen gör en tolkning av fallet som ingen av parterna hade kunnat förutse, med resultatet att bolaget förlorar målet. För dessa fall frågar man sig varför lagstiftaren inte har infört ett krav på att det upplösta bolaget i likvidation måste ställa säkerhet för motpartens rättegångskostnader. Hade lagstiftaren ställt upp ett krav på ställande av säkerhet för rättegångskostnader hade intresset av att föra talan om tvivelaktiga anspråk förmodligen minskat avsevärt, eftersom de intresserade först måste fram med ett belopp som motsvarar motpartens potentiella rättegångskostnader. Därigenom hade också processen blivit mindre betungande för motparten, som då vet att han erhåller ersättning för sina rättegångskostnader om han vinner processen. Lehrberg har på flera ställen i sitt verk uppmärksammat denna möjlighet och bidragit med lagförslag, men lagstiftaren har än så länge lämnat dessa utan hänseende.¹⁰⁵

5.6.4 Målsägandetalan för upplöst aktiebolag

Avslutningsvis ska något kort nämnas om upplösta aktiebolags möjligheter att driva målsägandetalan. I förevarande avsnitt har ingenting nämnts om dessa möjligheter, varken utifrån lagreglerna, rättspraxis eller doktrin, varför det endast kommer behandlas mycket kortfattat i det följande.

Ett bolag upplöst genom likvidation torde ha mycket goda möjligheter att driva en målsägandetalan med stöd av 13 kap. 43 § tredje punkten, som är

---

¹⁰⁵ Lehrberg, 1994, s. 235, s. 245 och s. 277 ff.

en bred bestämmelse omfattande de flesta typer av behov av likvidationsåtgärd. Att möjligheten att göra gällande målsäganderättigheter faller under begreppet likvidationsåtgärd kan det inte råda någon tvekan om. Sedan huruvida behovsrekvisitet är uppfyllt genom ett intresse som är att bedöma som skyddsvärt blir en fråga för likvidatorn eller vid eventuell rättegång, domstolen. Finns det sålunda grund för den aktuella målsägandetalan kommer det upplösta bolaget tillåtas att återuppstå för att genom likvidatorn göra sina målsäganderättigheter gällande.

Någon möjlighet för bolag upplösta genom konkurs att återuppstå med stöd av 13 kap 49 § för att driva en målsägandetalan torde inte finnas, eftersom det i ett dylikt fall inte har framkommit någon tillgång för bolaget. Lehrberg anför emellertid att det vore mycket betänkligt om huvudregeln, att ett upplöst aktiebolag ej anses äga rättskapacitet, skulle innebära ett hinder för bolaget att göra gällande sina målsäganderättigheter. För dessa fall, menar Lehrberg, talar de preventiva ändamålsskäl som ligger bakom brottsbalkens straffstadganden och rättegångsbalkens målsägandesystem, med styrka för att bolaget även efter upplösningen ska kunna göra gällande sina rättigheter som målsägande.¹⁰⁶

---

¹⁰⁶ Lehrberg, 1994, s. 245 ff.

6 Sammanfattande slutsatser

Syftet med den här uppsatsen var att undersöka i vilka situationer och i vilken utsträckning ett aktiebolag, trots att det är upplöst äger rättskapacitet, samt i vilken utsträckning aktiebolaget äger rättskapacitet under det avvecklingsförfarande som leder fram till upplösningen.

Jag börjar med att klargöra rättsläget vad avser aktiebolagets rättskapacitet under avvecklingsförfarandet. Som vi har sett går aktiebolagets rättskapacitet förlorad först då bolaget faktiskt upplöses genom att likvidations- eller konkursförfarandet avslutas. Under avvecklingen kvarstår dock bolaget som rättssubjekt med bibehållen rättskapacitet, men med undantaget att rättskapaciteten begränsas av att i princip alla åtgärder som vidtas måste vara ett steg i bolagets avveckling. Under likvidation är aktiebolaget fortfarande ett rättssubjekt som kan åta sig förpliktelser och uppträda som part i en rättegång. Bolagets styrelse och verkställande direktör har dock ersatts av en likvidator vars befogenhet begränsas för ramen av uppdraget, nämligen att skyndsamt avveckla bolaget.

Under avveckling genom konkurs uppstår två parallella rättssubjekt. Bolaget i konkurs finns kvar och företräds av den styrelse och VD eller de likvidatorer som fanns vid konkursbeslutet. I och med konkursen har dock bolaget och dess företrädare förlorat rådigheten över bolagets egendom och saknar dessutom partsbehörighet. Rådigheten och partsbehörigheten tillkommer nu istället det nya rättssubjektet konkursboet, företrätt av konkursförvaltaren. Sålunda ankommer det t.ex. på förvaltaren att för boets räkning väcka talan om tillgångar som kan tillfalla konkursboet. Bolaget i konkurs kan dock i vissa situationer återfå sin partsbehörighet under avvecklingen av bolaget. Detta gäller i de fall då talan väckts av eller emot bolaget och konkursförvaltaren inte är intresserad av att överta bolagets talan. Konkursförvaltaren kan t.ex. anse att bolaget har alltför dåliga utsikter att vinna processen och vill ej riskera att behöva avsätta delar av konkursegendomen för att ersätta motparten för dennes rättegångskostnader. I denna situation befinner sig plötsligt bolaget i konkurs i ett mycket gynnsamt läge. I och med förvaltarens avstående anses den egendom som processen avser inte längre tillhöra konkursboet. Bolaget i konkurs behöver dock inte bry sig om huruvida utsikterna att vinna är bra eller dåliga, eftersom det numera inte längre har någonting att förlora. Bolagsföreträdarna kan då föra talan vidare och tvinga fram en för motparten mycket ogynnsam förlikning, även om de har mycket dåliga utsikter att vinna. Även om motparten skulle vinna målet kommer de att få betala sina egna rättegångskostnader eftersom bolaget numera är insolvent och aktiebolagsformen med sitt begränsade ansvar inte ger möjlighet att ersätta sig med bolagsföreträdarnas personliga tillgångar. En förlikning om ett belopp lägre än rättegångskostnaderna är då plötsligt det bästa alternativet för motparten. Förlikningsbeloppet ligger utanför konkursen och

bolagsföreträdarna och aktieägarna kan personligen tillgodogöra sig den nyvunna egendomen.

Ovannämnda situation uppstår dock relativt sällan, eftersom konkursförvaltaren ofta hinner avsluta konkursen innan de pågående processerna når sitt slut. Motparten kan då undgå bolagsföreträdarnas spekulativa beteende, eftersom bolaget i och med upplösningen anses förlora sin rättskapacitet och därmed också sin partsbehörighet.

Detta leder oss in på det främsta syftet med uppsatsen, nämligen att undersöka i vilka situationer och i vilken utsträckning ett aktiebolag trots att det är upplöst tillfälligt kan återfå sin rättskapacitet för att vidta vissa åtgärder. Om vi börjar med att anlägga ett generellt synsätt på frågan kan det konstateras att frågan om upplösningens verkan för aktiebolagets rättskapacitet enkelt kan besvaras i de delar den har praktisk betydelse. I de fall då bolaget tillåts att tillfälligt återuppstå äger det uppträda med egen rättskapacitet även efter upplösningen. Om detta sedan innebär att rättskapaciteten upphört vid upplösningen för att sedan återupprättas eller om den har bestått hela tiden är en fråga som har mycket liten praktisk betydelse. Av intresse är istället frågan om i vilka fall ett bolag äger rätt att återuppstå så att rättskapaciteten kan utövas.

I gällande lagstiftning och genom många års laborerande i rättspraxis har upplösta aktiebolag i vissa fall givits möjlighet att återuppstå med fullgod rättskapacitet för att vidta åtgärder, vilka fall skiljer sig åt beroende på om bolaget har upplösts genom likvidation eller konkurs. Ett bolag som har upplösts genom likvidation kan i princip återuppstå för alla tänkbara åtgärder. Lagstiftaren har uppenbarligen inte funnit någon anledning att vara restriktiv i detta hänseende, mycket beroende på den trygghet som följer med att bolaget vid ett återuppstående kommer att företrädas av en likvidator. Likvidatorns objektiva roll anses minska risken för att bolaget ska användas för spekulering på tredje mans bekostnad.

I konkursfallen däremot är rättsläget något mer invecklat men kan sammanfattas enligt följande. Rör det sig om en överskottskonkurs är vi tillbaka i reglerna om likvidation eftersom ett bolag vars konkurs slutar med ett överskott alltid ska träda i likvidation. Bolaget upplöses då när likvidationen avslutas, och kan som sagt därefter återuppstå för nära nog alla tänkbara åtgärder. Dessutom kan bolagsstämman under likvidationen besluta att bolaget ska återuppta verksamheten och bolaget återfår därmed fullgod rättskapacitet utan inskränkningar.

Vad sedan gäller underskottskonkurser är utgångspunkten alltid att det upplösta bolaget saknar rättskapacitet och därmed ej äger rätt att vidta några rättsliga åtgärder. Skulle däremot en tillgång framkomma för bolaget efter dess upplösning, vilket bör betraktas som ett specialfall av överskottskonkurs, ska bolaget enligt gällande ABL träda i likvidation om någon vars rätt därav berörs ansöker om detta. Skulle ingen ansöka om likvidation, utan bolaget på egen hand väcka talan rörande den framkomna

tillgången, kan rätten tänkas tillåta att bolaget återuppstår i egen regi, om det vid en intresseavvägning är tydligt att bolagets intresse av att få föra talan väger tyngre än motpartens intresse av att inte behöva processa mot en part som inte kan ersätta motpartens rättegångskostnader. Endast i undantagsfall kommer rätten att göra denna bedömning. I de allra flesta fall torde en talan väckt av det upplösta bolaget istället avvisas.

För andra fall av återuppståndelse får ledning hämtas i rättspraxis och i analogier till reglerna om efterföljande likvidation i 13 kap. 43 § ABL. Väcker någon tredje part talan mot det upplösta aktiebolaget är det osäkert huruvida rätten kommer tillåta bolaget att återuppstå. Tar man fasta på Lehrbergs åsikt om att talan bör avvisas om det är uppenbart att syftet med talan ej kan uppnås därför att bolaget saknar tillgångar, kommer vi tillbaka till den nya regeln i 13 kap. 49 § ABL. Om det är ett krav att bolaget ska ha tillgångar för att talan ska kunna väckas mot bolaget kan tredje man med stöd av nämnda bestämmelse ansöka om att bolaget ska träda i likvidation om det faktiskt finns tillgångar i bolaget. Finns det inte tillgångar, eller det i övrigt är tydligt att talan är uppenbart ogrundad bör talan avvisas. Slutsatsen av detta är att om någon tredje man vill väcka talan mot ett upplöst bolag torde detta endast kunna göras genom att ansöka om bolagets försättande i likvidation, i de fall då förutsättningarna för detta är uppfyllda.

För andra fall av återuppståndelse, åtgärder som sammanhänger med bolagets upplösning och målsägandetalan för upplöst aktiebolag, har det upplösta aktiebolaget mycket goda chanser att tillåtas återuppstå. Mot bakgrund av det som anförts i föregående stycken kan också den slutsatsen dras att det framför allt är i dessa fall bolaget kommer tillåtas återuppstå i egen regi.

Jag vill i anslutning till detta påpeka att det är anmärkningsvärt att aktiebolagskommittén när de reviderade 13 kapitlet inte tog steget fullt ut och införde en bestämmelse med samma innehåll som bestämmelsen om efterföljande likvidation, även för bolag upplösta genom underskottskonkurs. Jag ser ingen anledning till varför en regel om efterföljande likvidation för bolag upplösta genom underskottskonkurs endast ska ta sikte på de fall då tillgång framkommer för bolaget efter dess upplösning, men inte de fall då någon väcker talan mot bolaget eller om det av annat skäl uppkommer behov av en likvidationsåtgärd. Med en bestämmelse likt den i 13 kap. 43 § ABL hade alla oklarheter kring i vilka fall ett bolag upplöst genom underskottskonkurs kan återuppstå undanröjts. En dylik bestämmelse hade inte heller medfört större risk för någon av parterna utan hade snarare lett till att vi fick en ökad rättssäkerhet. Jag förespråkar därför att det för aktiebolag upplösta genom underskottskonkurs bör införas en bestämmelse av samma innehåll som regeln om efterföljande likvidation i fall av upplösning genom likvidation, samt att återuppståndelse genom efterföljande likvidation görs exklusiv i samtliga fall förutom där bolaget vill föra talan mot åtgärder som hänför sig till bolagets upplösning. Dessa situationer, där talan förs mot t.ex. beslut om konkurs eller klander av förvaltarens redovisning, är för bolaget mycket personliga och talan bör

därför föras av bolagets styrelse och inte av en objektiv likvidator. Att detta är fallet redan idag framgår tydligt av aktuell rättspraxis.

Avslutningsvis kan det konstateras att upplösta aktiebolag, vare sig det avvecklats genom likvidation eller konkurs, i ett flertal fall kan tänkas återuppstå med därtill återupprättad rättskapacitet. Slutsatsen av detta är att en upplösning inte i alla fall behöver innebära ett definitivt slut för bolaget. I samtliga de fall då bolaget återuppstår genom att träda i efterföljande likvidation kan bolagsstämman, om möjlighet därtill finns, besluta om att bolaget ska återuppta verksamheten. Detta gäller också för bolag upplösta genom underskottskonkurs, där en tillgång framkommer för bolaget efter dess upplösning.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

SOU 1941:9	Lagberedningens förslag till lag om aktiebolag mm.
SOU 1971:15	Förslag till aktiebolagslag mm. Betänkande avgivet av aktiebolagsutredningen
SOU 1997:22	Aktiebolagets kapital
SOU 1999:36	Likvidation av aktiebolag
SOU 2001:1	Ny aktiebolagslag
Prop. 1975:6	Regeringens proposition om ändring i konkurslagen (1921:225) mm.
Prop. 1975:103	Regeringens proposition med förslag till ny aktiebolagslag mm.
Prop. 1986/87:90	Regeringens proposition om ny konkurslag.
Prop. 2000/01:150	Likvidation av aktiebolag mm.
Lagrådsremiss 6 maj 2004	Ny aktiebolagslag

Litteratur

Andersson, Sten; Johansson, Svante; Skog, Rolf, *Aktiebolagslagen – en kommentar. Del II 10-19 kap.*, Norstedts Juridik, Stockholm, 2003.

Cerin, Clas, *Behörighet att i bl.a. skatteärenden företräda aktiebolag som upplösts efter likvidation*. Rättsnytt nr 4/99.

Cerin, Clas, *Upplösta aktiebolags återupplivande – än en gång*. Rättsnytt nr 4 /00.

Ekelöf, Per Olof, *Rättegång – andra häftet*, 8 upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm, 1996.

Johansson, Svante, *Associationsrätten – en introduktion*, 2 upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm, 2002.

Heinestam, Bengt, *Likvidation – praktisk handbok för aktiebolag*, 3 upplagan, Björn Lundén Information, Uddevalla, 2004.

Hemström, Carl, *Bolagens rättsliga ställning*, 4 upplagan, Norstedts Juridik, Göteborg, 2000.

Heuman, Lars, *Specialprocess – utsökning och konkurs*, 5 upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm, 2000.

Lehrberg, Bert, *I aktiebolagens skymningsland – en studie rörande upplösta aktiebolags rättskapacitet, med beaktande även av rättsläget vid handlande*

för ett nybildat ännu ej registrerat aktiebolag, Iustus Förlag AB, Uppsala, 1990.

Lehrberg, Bert, *När kan ett upplöst aktiebolag återupplivas?*, Advokaten 1992, nr 2.

Lindskog, Stefan, *Aktiebolagslagen 12:e och 12:e kapitlet – Kapitalskydd och likvidation*, 2 upplagan, Juristförlaget, Stockholm 1995.

Malmström, A; Agell, A, *Civilrätt*, 18 upplagan, Liber Ekonomi, Malmö, 2003.

Nial, Håkan, *Svensk associationsrätt – i huvuddrag*, sjunde upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm, 1998.

Rodhe, Knut, *Aktiebolagsrätt*, tjugonde upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm, 2002.

Roth, Peter, *HD:s beslut kan ändra praxis om när bolags rättskapacitet upphör*, Balans nr 6-7, 2000.

Thorslund, Gunilla, *Upplösta aktiebolags partshabilitet i skatteprocessen*, SkatteNytt nr 12, 2001.

Welamson, Lars och Mellqvist, Mikael, *Konkurs*, tionde upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm, 2003.

Övrigt

SCB:s Företagsregister, SCB

www.bolagsverket.se

www.prv.se

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 1900 s 305
NJA 1915 s 418
NJA 1954 s 421
NJA 1963 s 184
NJA 1974 s 584
NJA 1979 s 700
NJA 1982 s 820 I
NJA 1982 s 820 II
NJA 1988 s 110
NJA 1988 s 374
NJA 1993 s 723
NJA 1996 s 46
NJA 1996 s 459
NJA 1998 s 608
NJA 1999 s 237
NJA 2000 s 144
NJA 2001 s 144

Regeringsrätten

RÅ 1924 s 47
RÅ 1991 not 9
RÅ 1996 not 192
RÅ 1999 ref 34
RÅ 2000 ref 41